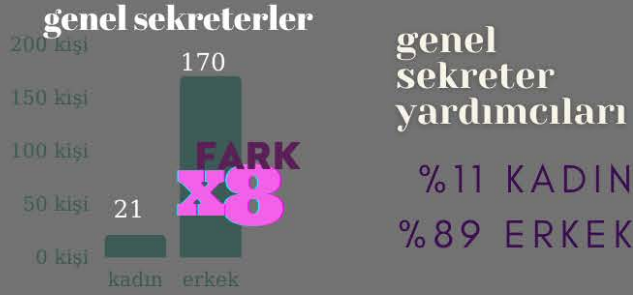

YÜKSEKÖĞRENİMDE YÖNETSEL KADROLARDA CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ RAPORU

ÜNİVERSİTELERİ ERKEKLER YÖNETİYOR

ÜNİVERSİTE ÖĞRETİM ÜYELERİ DERNEĞİ
IPA II. ÇERÇEVE HAKLARA DESTEK PROGRAMI
ÜNİVERSİTE YÖNETİMLERİNDE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

KADIN DEKANLAR

Bölüm Başkanları
6151

Bölüm Başkan Yardımcıları
3387

Ayrıntılar için : <https://univder.org/>

This project is funded by the European Union.
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÜNİVDER

Bu Rapor Haklara Destek Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğinin sorumluluğu tamamen Ünivder'e aittir ve Avrupa Birliği'nin ve/veya Haklara Destek Programı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.

YÜKSEKÖĞRENİMDE YÖNETSEL KADROLARDA CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ RAPORU

ÜNİVDER

**YÜKSEKÖĞRENİMDE YÖNETSEL KADROLARDA
CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ
RAPORU**

Araştırmacı

Dr. Esra Kaya Erdoğan

Araştırma Asistanı

Zozan Üçdağ

Haritalar

Dr. Hatice Kurşuncu

Haklara Destek Proje Koordinatörü

Aytül Fırat

12 Nisan 2021

İçindekiler

Tablo Listesi	iii
Grafik Listesi.....	v
GİRİŞ.....	1
Amaç	1
Yöntem.....	1
Haritalama Çalışması.....	3
Türkiye’de Öğretim Üyeliği Kadrolarının Cinsiyet Temelli Dağılımıyla İlgili Genel Tablo	5
Türkiye ve KKTC’de Yer Alan Üniversitelerin Yönetmeliklerinde Cinsiyet Eşitsizliği.....	8
Türkiye ve Kıbrıs Üniversiteleriyle İlgili Temel Bilgiler	9
Akademik Yönetim Kadrolarında Cinsiyet Eşitsizliği	12
Rektörler	12
Rektör Yardımcıları	13
Dekanlar	15
Dekan Yardımcıları	18
Enstitü Müdürleri.....	21
Meslek Yüksek Okulları Müdürleri	23
Merkez Müdürleri	24
Bölüm Başkanları	25
Bölüm Başkan Yardımcıları	27
İdari Yönetim Kadrolarında Cinsiyet Eşitsizliği	29
Genel Sekreterler	29
Genel Sekreter Yardımcıları	30
Daire Başkanlıkları.....	31
Akademik ve İdari Yönetim Kadrolarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi	35
SONUÇ	39
KAYNAKÇA	42
EK: HARİTALAR	43

Tablo Listesi

Tablo 1. Akademik Unvana/Pozisyon ve Cinsiyet Çapraz Tablosu (Türkiye)	5
Tablo 2. Öğretim Kadrolarının Üniversitelerin Türlerine Göre Dağılımı (Türkiye)	6
Tablo 3. Üniversitelerin Ülkeler Bazında Dağılımı	9
Tablo 4. Üniversitelerin Türlerine Göre Dağılımı	9
Tablo 5. Üniversitenin Türü ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	9
Tablo 6. Üniversitelerin Kuruluş Dönemine Göre Dağılımı	10
Tablo 7. Üniversitelerin Kuruluş Dönemi ve Türüne Göre Çapraz Tablosu (Türkiye ve Kıbrıs)	11
Tablo 8. Kadın/Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Merkezleri (Türkiye)	11
Tablo 9. Rektörlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	12
Tablo 10. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Rektör) Çapraz Tablosu	12
Tablo 11. Üniversitenin Yer Aldığı Ülke ve Cinsiyet (Rektörler) Çapraz Tablosu	12
Tablo 12. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Rektörler) Çapraz Tablosu	13
Tablo 13. Rektör Yardımcılarının Cinsiyete Göre Dağılımı	13
Tablo 14. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Rektör Yardımcıları) Çapraz Tablosu	14
Tablo 15. Cinsiyet (Rektör Yardımcıları) Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	14
Tablo 16. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Rektör Yardımcıları) Çapraz Tablosu	15
Tablo 17. Dekanların Cinsiyete Göre Dağılımı	15
Tablo 18. Fakülteler ve Cinsiyet (Dekanlar) Çapraz Tablosu	16
Tablo 19. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Dekanlar) Çapraz Tablosu	17
Tablo 20. Cinsiyet (Dekanlar) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke	18
Tablo 21. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Dekanlar) Çapraz Tablosu	18
Tablo 22. Dekan Yardımcılarının Cinsiyete Göre Dağılımı	18
Tablo 23. Fakülteler ve Cinsiyet (Dekan Yardımcıları) Çapraz Tablosu	19
Tablo 24. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Dekan Yardımcıları) Çapraz Tablosu	20
Tablo 25. Cinsiyet (Dekan Yardımcıları) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	21
Tablo 26. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Dekan Yardımcıları) Çapraz Tablosu	21
Tablo 27. Enstitü Müdürlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	21
Tablo 28. Üniversitenin Türü ve Enstitü Müdürü (Cinsiyet)	22
Tablo 29. Cinsiyet (Enstitü Müdürleri) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke	22
Tablo 30. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Enstitü Müdürleri) Çapraz Tablosu	22
Tablo 31. Meslek Yüksek Okulları Müdürlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	23
Tablo 32. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulları Müdürleri) Çapraz Tablosu	23
Tablo 33. Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulları Müdürleri) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	23
Tablo 34. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulu Müdürleri) Çapraz Tablo	24
Tablo 35. Merkez Müdürlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	24
Tablo 36. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Merkez Müdürleri) Çapraz Tablo	24
Tablo 37. Cinsiyet (Merkez Müdürleri) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke	25
Tablo 38. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Merkez Müdürleri) Çapraz Tablo	25
Tablo 39. Bölüm Başkanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı	26
Tablo 40. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Bölüm Başkanları) Çapraz Tablosu	26
Tablo 41. Cinsiyet (Bölüm Başkanları) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	26
Tablo 42. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Bölüm Başkanları) Çapraz Tablosu	27
Tablo 43. Bölüm Başkan Yardımcılarının Cinsiyete Göre Dağılımı	27
Tablo 44. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları) Çapraz Tablosu	27

Tablo 45. Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	28
Tablo 46. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları) Çapraz Tablosu	28
Tablo 47. Genel Sekreterlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	29
Tablo 48. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Genel Sekreterler) Çapraz Tablosu	29
Tablo 49. Cinsiyet (Genel Sekreterler) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	29
Tablo 50. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Genel Sekreterler) Çapraz Tablosu	30
Tablo 51. Genel Sekreter Yardımcılarının Cinsiyete Göre Dağılımı	30
Tablo 52. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Genel Sekreter Yardımcıları) Çapraz Tablosu	30
Tablo 53. Genel Sekreter Yardımcıları (Cinsiyet) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	31
Tablo 54. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Genel Sekreter Yardımcıları) Çapraz Tablosu	31
Tablo 55. Daire Başkanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı	32
Tablo 56. Daire Başkanlıkları ve Cinsiyet (Daire Başkanları) Çapraz Tablosu	32
Tablo 57. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Daire Başkanları) Çapraz Tablosu	33
Tablo 58. Cinsiyet (Daire Başkanları) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu	34
Tablo 59. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Daire Başkanları) Çapraz Tablosu	34
Tablo 60. Üniversitelerin Yönetmelik Kademeleri ve Cinsiyet Çapraz Tablosu	35
Tablo 61. Üniversitelerin Yönetmelik Kademeleri Üniversite Türü ve Cinsiyet Üçlü Çapraz Tablosu	36

Grafik Listesi

Grafik 1. Akademik Unvan/Pozisyon ve Cinsiyet (Türkiye)	6
Grafik 2. Cinsiyet, Akademik Unvan ve Üniversite Türü (Türkiye)	7
Grafik 3. Üniversite Türüne Göre Üniversitelerin Yönetmelere ve Kadın Temsil Oranı.....	37
Grafik 4. Kuruluş Dönemine Göre Üniversitelerin Yönetmelere ve Kadın Temsil Oranı.....	38

GİRİŞ

Amaç

Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği'nin IPA II Haklara Destek Hibe Programı çerçevesinde yürüttüğü proje kapsamındaki dört araştırmadan biri olan bu çalışma, *yükseköğretim sisteminde akademik ve idari yönetsel kadrolarda cinsiyet eşitsizliğinin güncel durumunu, farklı boyutlarını ve niteliğini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.*

Rektörlük pozisyonundan bölüm başkan yardımcılığına uzanan bir aksta yönetim kademelerindeki güncel durum üniversitelerin resmi web sayfaları ve resmi istatistik kaynakları taranarak toplanmış, sayısal tekniklerle işlenmiş ve üniversite yönetimlerindeki cinsiyet eşitsizliği her bir pozisyon için çok boyutlu olarak ayrı ayrı ele alınmıştır.

Raporun ana gövdesi KKTC ve Türkiye'deki üniversitelerin akademik ve idari yönetsel kademelerindeki eşitsizliğe toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin analizlerden oluşmaktadır. Giriş bölümünün son kısmında yer alan Türkiye'deki yükseköğrenim kurumlarında görev yapan öğretim elemanı kadrolarındaki cinsiyet dağılımının durumu hakkındaki temel veriler ise araştırma analizlere geçmeden önce girizgah niteliği taşımaktadır. Öğretim üyeliği kadrolarının cinsiyet temelli dağılımı yönetsel kadrolarla ilgili izler taşıması ve genel tabloyu yansıtmaması açısından önem taşımaktadır.

Girizgah niteliğindeki bu bölümün ardından akademik ve idari kadrolara ilişkin bulgular iki ana başlık altında, üniversitelerin organizasyon hiyerarşisine paralel olarak, her bir pozisyon ayrı ayrı ele alınacaktır. Raporun sonuç bölümünden önce ise tekil olarak ele alınan pozisyonlarla ilgili analizler karşılaştırmalı ve ilişkili olarak değerlendirilecektir. Sonuç kısmında ise yüksek öğrenimde, özellikle yönetsel kadrolarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin artırılması ve güçlendirilmesi için veriler temelinde üretilen bazı uygulama ve politika önerileri yer almaktadır.

Yöntem

Türkiye ve KKTC'de yer alan üniversitelerdeki yönetsel görevlerin toplumsal cinsiyet temelli dağılımını ortaya koyma hedefiyle yola çıkılan bu araştırmada ikincil verilerin taranmasına ve analizine dayanan niceliksel bir yaklaşım benimsenmiştir (Neuman, 2010). Veri üretimi; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın istatistik tabanlarında yer alan ham veriler ile ve üniversitelerin resmi web sayfalarındaki ilgili içeriklerin taranarak işlenmesi ve sayısallaştırılması yoluyla gerçekleşmiştir.

Raporun giriş kısmında yer alan Türkiye yükseköğrenim sisteminde yer alan öğretim üyelerinin cinsiyet temelli dağılımını içeren analizler için Yükseköğrenim Kurulu'nun istatistik tabanlarındaki ham veriler

analiz edilerek kullanılmıştır. Bu kısımda, Türkiye’de “araştırma görevlisi, öğretim üyesi, doktor öğretim üyesi, doçent ve profesör” olarak görev yapan öğretim üyelerinin genel ortalama cinsiyete göre dağılımı, vakıf-kamu üniversitesi ayırımına göre cinsiyet dağılımına dair arka plan bilgisi sunulacaktır.

Türkiye ve KKTC’de yer alan üniversitelerin yönetsel kademelerindeki cinsiyet eşitsizliğini ortaya koyan temel veri çalışması ise 2020 yılı Eylül ayında başlamış ve Kasım ayında tamamlanmıştır¹. Bu tarihler itibariyle YÖK kaynaklarında yer alan Türkiye’deki 207 üniversitenin² 199’u ve Yükseköğretim, Planlama, Denetleme Akreditasyon ve Koordinasyon Kurulu (YÖDAK) tarafından onay alarak öğrenci alan 19 KKTC üniversitesi dahil edilmiştir. Veri tarama ve toplama çalışmasında farklı düzeylerde sorumlulukları olan 12 ana pozisyon her üniversite için sorgulanmıştır. Bu pozisyonlar; (1) rektör, rektör yardımcısı, dekan, dekan yardımcısı, enstitü müdürleri, meslek yüksekokulu müdürleri, bölüm başkanları ve bölüm başkan yardımcılarında oluşan akademik yönetsel kadrolar ile (2) genel sekreter, genel sekreter yardımcısı, daire başkanlarından oluşan idari yönetsel kadrolardan oluşmaktadır. Üniversitelerin resmi web sayfalarında güncel bilgisine ulaşabilen, sıralanan pozisyonlarda görev yapan kişilerin toplumsal cinsiyet kimlikleri baz alınmıştır. Rektör yardımcısı, genel sekreter yardımcısı, daire başkanlıkları gibi birden fazla kişi tarafından temsil edilen görevlerde çoklu veri girişi ve analizi yapılarak, her bir kişi/pozisyon analize dahil edilmiştir.

Verilerin taranması esnasında bazı güncel verilere ulaşamamış³ veya sayısal olarak çok fazla bulunan pozisyonlar için çeşitli kısıtlar geliştirilmiştir. Üniversiteler arasında enstitü, fakülte, merkez ve bölüm sayısının ortalamanın çok üzerinde olduğu yerlerde veri toplama aşamasında şu ölçütler takip edilmiştir.

- Fakülte sayısının fazla olduğu yerlerde ilk 20 fakülte
- Enstitü ve merkez sayılarının fazla olduğu yerlerde ilk 15 enstitü ve merkez
- Bölüm sayısının çok fazla olduğu yerlerde ilk 105 bölüm seçilmiştir.

Fakülte, enstitü ve merkezlerde bu seçim, web sitesinde ağırlıklı olarak yer aldığı biçimiyle, alfabetik olarak gerçekleştirilmiştir. Bölümlerin seçiminde ise fakülte bazında orantılı bir dağılım oluşması gözetilmiştir. Ayrıntılarıyla aktardığımız bu ölçütler çerçevesinde Türkiye’deki öğretim üyeliği kararlarının yaklaşık yüzde 13’üne tekabül eden bir oran ile 22.799 pozisyonun güncel bilgisine

¹ Veri tarama ve toplama çalışması şehir plancısı Zozan Üçdağ tarafından gerçekleştirilmiştir.

² Vakıf üniversitesi niteliğinde olan dört meslek yüksek okulu ve 2020 yılında kurulan dört üniversitenin web sitesi aktif olmadığı için analize dahil edilmemiştir.

³ Bilgisine ulaşamayan kayıp veriler raporda “bilgi yok” ibaresi ile yer almaktadır.

ulaşmıştır. Veri girişleri Excel MS Ofis programında gerçekleştirilip, ilgili kontroller tamamlandıktan sonra analizler SPSS v25. programında yapılmıştır.

Her bir yönetsel pozisyon için üniversitelerin kuruluş dönemi/tarihi, türü, yer aldıkları ülke bazında frekans ve çapraz tablo analizi gerçekleştirilmiştir. Üniversiteler kuruluş tarihlerine göre⁴ üç ana dönemde kümelendirilmiştir. Kümeleme çalışması sonrasında yeniden kodlanan tarihler analizde yeni bir değişken olarak yer almış ve cinsiyet eşitsizliğinin üniversitelerin kuruluş dönemlerine göre durumu sorgulanmıştır. Bu yorumlama biçimi aynı zamanda Türkiye'nin yükseköğretim politikalarındaki değişimleri izlemek ya da köklü-yeni üniversite gibi ayrımlardaki farkları görmek açısından önem taşıdığı için benimsenmiştir.

Veri taraması sonucunda ortaya çıkan 55 daire başkanlığının görev ve faaliyet alanları irdelenmiş, birbiriyle benzer görev ve faaliyetleri olan daire başkanlıkları analiz aşamasında birleştirilerek yeniden kodlanmış daire başkanlığı listesi 13'e indirilmiştir. 13 daire başkanlığına ek olarak, hukuk müşavirliği görevine de daire başkanlıkları listesinde yer verilmiş ve bu kapsamda 14 alanda faaliyet gösteren daire başkanlıkları analiz edilmiştir. Daire başkanlıklarında olduğu gibi, fakültelerde de veri taraması fakülte türleri dahil edilerek gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aşamasında kümeye giren farklı isimlere sahip 81 fakülte akademik yakınlıklar ve uzaklıklar temelinde yeniden kodlanarak 23 fakültede listelenmiştir. Daire Başkanlıkları ve Fakültelerin "uzmanlık" alanları temelinde yeniden kodlanarak daraltılması sayısal dağılımı daha anlamlı hale getirdiği gibi; kadınların yönetsel pozisyonlardaki temsilinin içeriğine ve temsilin toplumsal iş bölümündeki cinsiyetçi rejimlerin uzantısı olması durumuna ışık tutmuştur.

Yönetsel kadroların tekil olarak ele alınmasının yanı sıra, 12 ana pozisyonun bir bütün olarak ve birbirleriyle ilişkileri içinde değerlendirilmesi toplumsal cinsiyet temelindeki rol dağılımının ve kadınların genel tabloda nasıl konumlandığını anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle her pozisyona ait genel ortalamalar bahsettiğimiz değişkenler temelinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Haritalama Çalışması

Araştırmanın ikinci çıktısı olarak oluşturulan haritalar, 12 yönetsel pozisyondan altısı ile Türkiye ve KKTC'de yer alan üniversitelerin illere göre dağılımını içermektedir. Üniversite sayılarının illere dağılımında seçilen sembolün büyüklüğü o ildeki toplam üniversite sayısına göre oluşturulmuştur.

⁴ İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Anadolu Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, İnönü Üniversitesi'ne ait kuruluş tarihlerinde iki ayrı referans yer alabilmektedir. Her üniversite kaynaklarda yer alan ikinci tarih referans alınmıştır. İstanbul Üniversitesi örneğinde olduğu gibi kökenleri 15. yüzyıla dayanan üniversitenin kuruluş tarihi olarak, kümeleme çalışmasını anlamlı bir temele oturtabilmek için, ikinci tarih olarak sunulan 1933 kabul edilmiştir.

Haritalandırılan pozisyonlar şöyledir: (1) Rektör, (2) Genel Sekreter, (3) Dekan, (4) Dekan Yardımcısı, (5) Bölüm Başkanı, (6) Bölüm Başkan Yardımcısı. Rektör ve Genel Sekreter pozisyonlarının tek kişi tarafından temsil edilmesi, pozisyonların genel toplamının düşük olması ve kadınların özellikle üniversitenin üst basamaklarını oluşturan bu pozisyonlarda daha az temsil edilmesi nedenleri haritalandırmalarda oransal bir betimleme yerine sayısal ifadelere başvurulmasını beraberinde getirmiştir. Ancak il renklendirmeleri oransal bazda gerçekleştirilmiş ve her haritanın lejantında oranlara ait bilgiler yer almaktadır. Dekan ve dekan yardımcılığı ile bölüm başkanlığı ve bölüm başkan yardımcılığı görevlerinde ise kadın ve erkeklerin oransal dağılımı grafikleştirilerek il bazında gösterilmiştir⁵.

⁵ Haritalandırılma çalışması ise Şehir ve Bölge Plancısı Dr. Hatice Kurşuncu tarafından yapılmıştır.

Türkiye’de Öğretim Üyeliği Kadrolarının Cinsiyet Temelli Dağılımıyla İlgili Genel Tablo

Türkiye yükseköğrenim sistemi Ocak, 2021 güncel verilerine göre; her akademik derecede kayıtlı yaklaşık 8 milyon (7.940.133) öğrenci, 129’u kamu ve 74’ü vakıf kökenli olan 203 üniversite⁶, vakıf üniversitelerine bağlı dört meslek yüksek okulu, kamu ve vakıf üniversitelerinde çalışan 176.117 akademik personel⁷ ile büyük ve kitlesel bir organizasyondur (<https://istatistik.yok.gov.tr/> ; Erişim Tarihi: 19.01.2021)

YÖK istatistiklerine göre, Türkiye’de akademik pozisyonlar açısından sayısal olarak en büyük grubu araştırma görevlileri olmaktadır. Bunu takiben doktor öğretim üyeleri ve öğretim görevlileri, profesörler ve doçentler gelir. Yakın zamanda yardımcı doçentlik kadrosunun kaldırılması nedeniyle sayısal olarak en küçük grubu doçentler oluşturmaktadır. Türkiye üniversitelerinde görev yapan akademisyenlerin cinsiyet temelli dağılıma baktığımızda ise kadın ve erkekler arasındaki dağılımda, kadınların temsil oranı yüzde 45’iken erkeklerin oranı yüzde 55’tir (Tablo 1).

Tablo 1. Akademik Unvan/Pozisyon ve Cinsiyet Çapraz Tablosu (Türkiye)

Akademik Unvan/Pozisyon		Cinsiyet		
		Erkek	Kadın	Toplam
Araştırma Görevlisi	Sayı	24.495	25.838	50.333
Öğretim Görevlisi	Sayı	18.659	18.964	37.623
Doktor Öğretim Üyesi	Sayı	22.684	18.354	41.038
Doçent	Sayı	10.392	6.954	17.346
Profesör	Sayı	20.165	9.612	29.777
Toplam	Sayı	96.395	79.722	176.117
	Ortalama (%)	54,7	45,3	100,0

Genel ortalama üzerinden değerlendirildiğinde Türkiye akademisinde kadın ve erkeklerin temsilinde denk bir tablo gözükmemektedir. Ancak akademik unvanlar bazında kadın ve erkeklerin dağılımı irdelendiğinde, akademik hiyerarşideki temsilde kadınların aleyhinde işleyen doğrusal bir çizgi ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle akademik unvanların başlangıç basamaklarında kadınların sayısı erkeklerden fazlayken her bir basamakta bu sayı azalmaktadır.

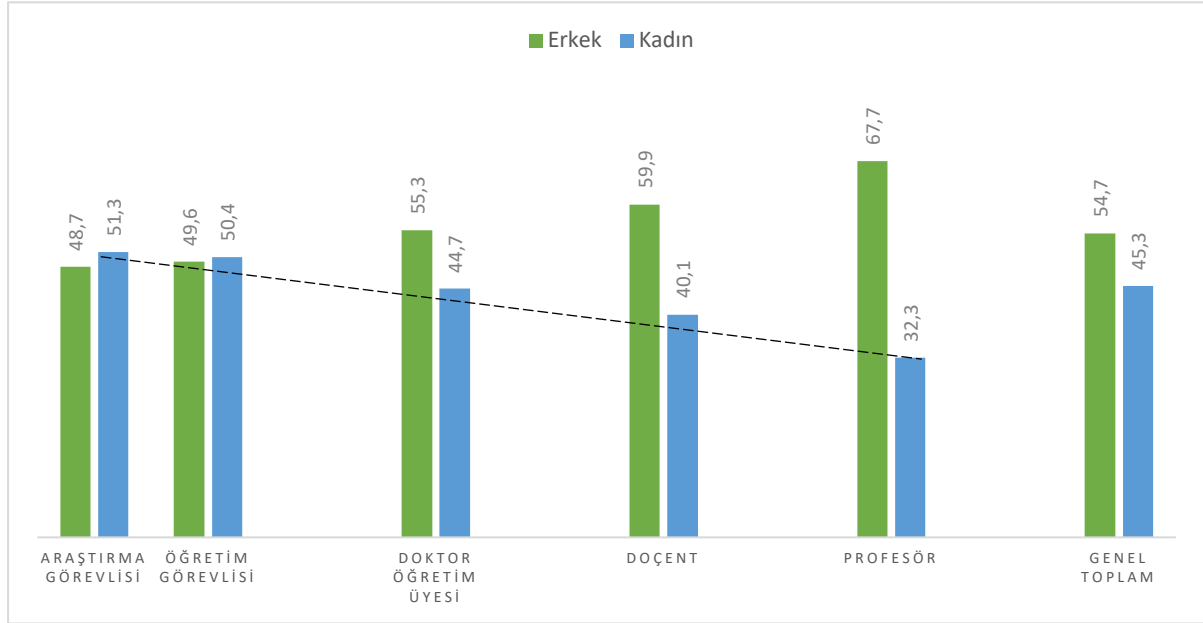
Akademik kadrolarda kadınların yüzde 50 ile eşit bir oranla temsil edildiği, akademik pozisyonlar araştırma görevliliği, öğretim görevliliğidir. Doktor öğretim görevlilerinin yüzde 48’i ve doçentlerin yüzde 40’nı kadın öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Profesörlük kadrolarında ise bu oran kadınlar

⁶ YÖK’ün kurumsal sitesinde Türkiye’de 207 üniversite vardır. YÖK’e bağlı Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi web sitesinin istatistiklerine ise 2020 itibarıyla yeni kurulan dört üniversite dahil edilmemiş ve bu kaynakta 203 üniversite yer almaktadır.

⁷ Bu sayı araştırma görevlisi, öğretim görevlisi, doktor öğretim üyesi, doçent ve profesör olarak görev yapan akademik kadroyu kapsar.

aleyhine yüzde 30 bandına kadar düşmektedir. Akademik unvanlar arttıkça kadınların temsil oranının azaldığını gösteren doğrusal çizgi Grafik 1’de görülmektedir.

Grafik 1. Akademik Unvan/Pozisyon ve Cinsiyet (Türkiye)

Türkiye üniversitelerindeki akademisyenlerin, akademik pozisyonları ve cinsiyet dağılımına üniversitenin türü ile birlikte baktığımızda öncelikle akademisyenlerin yüzde 85’inin istihdamında kamu üniversitelerinin baskın rolü öne çıkmaktadır. 180 bine yaklaşan akademik personelin sadece yüzde 15’i vakıf üniversitelerinde çalışmaktadır (Tablo 2). Üniversite türü açısından bakıldığında kadınların vakıf üniversitelerindeki toplam öğretim üyelerinin yarısından fazlasını oluşturması dikkat çekmektedir ⁸.

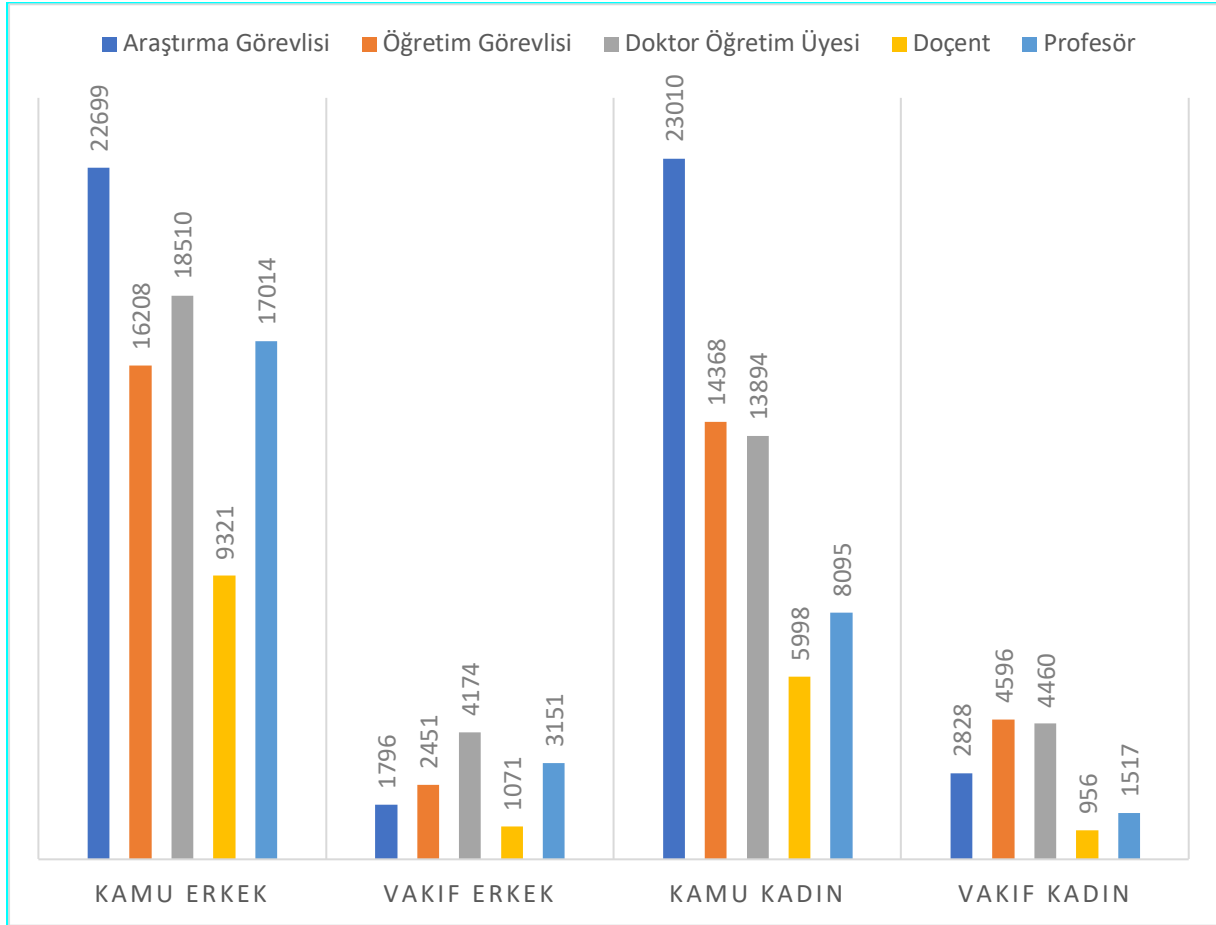
Tablo 2. Öğretim Kadrolarının Üniversitelerin Türlerine Göre Dağılımı (Türkiye)

Cinsiyet		Üniversite Türü		
		Kamu	Vakıf	Toplam
Erkek	Sayı	83.752	12.643	96.395
	%	86,9	13,1	100,0
Kadın	Sayı	65.365	14.357	79.722
	%	82,0	18,0	100,0
Toplam	Sayı	149.117	27.000	176.117
	%	84,7	15,3	100,0

⁸ Kadınların vakıf üniversitelerindeki yoğunluğunun nedenleri yeni araştırmaların konusu olsa da, bu durumun olası nedenleriyle ilgili bazı tahminler yürütmemiz mümkündür. Vakıf üniversitelerinin ticari nitelikleri göz önünde tutularak, kadınların tüm sektörlerde olduğu gibi daha ucuz işgücü olması, dünya düzleminde tarihsel olarak nepotizmin çok fazla işlediği kamu üniversitelerinde erkek tanışıklığının “erkek dayanışmasına” dönüşmesi ve kadın akademisyenlerin muhafazakarlaşan ve eş zamanlı olarak ayrıca taşralaşan kamu üniversitelerine mesafeli duruşları çalışmanın ilerleyen kısımlarında görüleceği gibi sadece büyükşehirlerde konumlanan vakıf üniversitelerindeki “yüksek” kadın varlığını açıklayabilecek olası nedenlerdir.

Grafik 2’de görüldüğü gibi, vakıf üniversitelerinin sayısal azlığına rağmen, kadınların vakıf üniversitelerindeki akademik pozisyonlardaki temsil ortalamaları da daha yüksektir. Araştırma görevlilerinden profesörlüğe kadar her akademik derecede kadın akademisyenlerin temsili vakıf üniversitelerinde daha güçlüdür. Bu durumun tamamlayıcısı olarak her akademik unvan düzeyi için erkek akademisyenlerin, yüzde 82 ile 93 arasındaki oranlarla, çok büyük bir çoğunluğu kamu üniversitelerinde görev yapmaktadır.

Grafik 2. Cinsiyet, Akademik Unvan ve Üniversite Türü (Türkiye)

Türkiye ve KKTC’de Yer Alan Üniversitelerin Yönetsel Kademelerinde Cinsiyet Eşitsizliği

Türkiye’de olduğu gibi, dünya düzleminde akademik unvanlar attıkça kadınların varlığının azaldığı Catalyst (2020) isimli sivil toplum örgütünün ülkelerin resmi istatistiklerine dayanarak oluşturduğu raporda ortaya konmuştur. 2018-2019 verilerine göre Hindistan’da kadınlar profesörlük ve eşdeğer pozisyonların yüzde 27’sine, okutmanlık ve doçentlik pozisyonlarının yüzde 36’sına, öğretim görevlisi/yardımcı doçentlik pozisyonlarının yüzde 42,6’sına sahiptir. Aynı öğrenim yılında Kanada’daki kadın akademisyenler profesörlük kadrolarının yüzde 28’inde, doçentlik kadrolarının yüzde 44’ünde, yardımcı doçentlik kadrolarının yüzde 50’sinde ve yardımcı doçentlik altındaki kadroların yüzde 55’inde yer alabilmiştir.

Avrupa Birliği’ne ait veriler de, akademik hiyerarşi ile cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkiyi daha açık şekilde ortaya koymaktadır. 2016 yılı verilerine göre 28 Avrupa Birliği ülkesinde kadınlar akademik pozisyonların ortalama olarak yüzde 41’inde temsil edilir. Kadınların konumlanışlarına daha yakından bakıldığında ise; kadınların yüksek ücret ve kademeyi içeren “Grade A” olarak adlandırılan pozisyonların yüzde 24’ünde, bir düzey düşük olan “Grade B”nin yüzde 40’ında ve en alttaki düzeyi oluşturan “Grade C”de yüzde 46 oranıyla yer tuttıkları görülür. 2017 yılı verilerine göre yükseköğretim kurumlarının başkanlarının yalnızca yüzde 22’si kadınlardan oluşmaktadır (Catalyst, 2020) *The European University Institute’nün* (2017) paylaştığı raporda da birlik üyesi ülkeler arasında akademik personelin genel dağılımında kadın ve erkeklerin eşit ya da denk temsiline yakalayan ülkeler olduğu ancak akademik basamaklanmada daha yukarı pozisyonları için kadınların aleyhine artan farklılık vurgulanır.

Akademik yapılanmada kadınların üst basamaklardaki temsiline erkeklere göre daha düşük olması dünya düzleminde geçerli olan bir eğilimdir. Küresel çapta karşılaşılan ikinci bir eğilim ise; üniversitelerdeki yönetsel görevlerdeki iş bölümünün, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olarak daha çok domestik işlere benzer görevlere göre düzenlenmesidir. Türkiye’de her iki eğilim geçerli olup, Türkiye’deki oranlar birçok ülkenin gerisinde kalmaktadır. Bir önceki kısımda, Türkiye’de öğretim üyeliği karolarında hiyerarşinin üst basamaklarında kadınların temsiline düştüğünü aktarmıştık. Çalışmanın ana gövdesinin aktarılacağı bundan sonraki kısımda ise yönetsel kadrolardaki durum aktarılacaktır.

Türkiye ve Kıbrıs Üniversiteleriyle İlgili Temel Bilgiler

Türkiye ve Kıbrıs'ta yer alan üniversitelerin yönetsel akademik ve idari kadrolarındaki cinsiyet eşitsizliğini irdelemek üzere yürüttüğümüz veri çalışmasında, analize dahil olan üniversitelerin yer aldığı ülke, kuruluş dönemi ve üniversitelerin türü ile ilgili bilgilere bu kısımda yer verilecektir. Üniversitelerin ülkeler bazındaki dağılımında Türkiye'de yer alan yükseköğrenim kurumları yüzde 91 oranıyla temsil olmaktadır (Tablo 3). Bu baskın oran nedeniyle yükseköğrenimde yönetsel düzeyde yaşanan cinsiyet eşitsizlikleriyle ilgili belirlemelerimizin ve tespitlerimizin bir anlamda Türkiye'deki tabloyu yansıttığını söyleyebiliriz.

Tablo 3. Üniversitelerin Ülkeler Bazında Dağılımı

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke	Frekans	Yüzde
KKTC	19	8,7
Türkiye	199	91,3
Toplam	218	100,0

Üniversitelerin türü yani kamu ya da vakıf üniversitesi olma niteliği açısından dağılımında ise; yükseköğrenim sistemi içerisinde kamu üniversiteleri niceliksel ağırlığını hala korumaktadır. Üniversitelerin yaklaşık yüzde 59'u kamu üniversitesidir. Yüzde 40 düzeyini aşan vakıf üniversitesi oranı ise aşağıdan gelen basınca ve bu dağılımın değişeceğine işaret etmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Üniversitelerin Türlerine Göre Dağılımı

Üniversitenin Türü	Frekans	Yüzde
Kamu	128	58,7
Vakıf	90	41,3
Toplam	218	100,0

Üniversite türlerini ve üniversitenin yer aldığı ülke dağılımını gösteren çapraz tabloda çalışmamız açısından dikkat çekici ve vurgulanması gereken husus, KKTC'de yer alan kamu üniversitelerinin durumudur. Kıbrıs'ta yer alan üniversitelerden (n=19) sadece 2 tanesi kamu üniversitesidir. Bu nedenle kamu üniversiteleriyle ilgili yapacağımız belirlemeler de, büyük oranda Türkiye'deki kamu üniversitelerini yansıtmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Üniversitenin Türü ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü	Üniversitenin Yer Aldığı Ülke			
	KKTC	Türkiye	Toplam	
Kamu	Sayı	2	126	128
	%	1,6	98,4	100,0
Vakıf	Sayı	17	73	90

	%	18,9	81,1	100,0
Toplam	Sayı	19	199	218
	%	8,7	91,3	100,0

Üniversitelerin kuruluş dönemleri, yükseköğretim politikaları ve yapılanmasına dair fikir vermesi açısından önem taşır. Üniversitelere ait müstakil birikimlerle ilgili tahminler vermenin yanı sıra, özellikle Türkiye’de yükseköğrenimin kurumsallaşma süreçlerini, eğilimlerini de açıklamaya imkân vermektedir. Bu çalışmada olduğu gibi kuruluş dönemi temelinde oluşturulacak bir dönemlendirme girişimi o döneme ait kurumların niteliksel düzeyde de bazı temsillere sahip olması anlamına da gelir. Üniversitelerin kuruluş tarihleri bazında yapılan dönemlendirme girişiminde ilk dönem oldukça uzun bir aralığı kapsarken bu aralık Cumhuriyet dönemi modernleşme tarihinin de önemli bir kesitidir. 1933-1984 yılları arasını kapsayan bu dönemde mevcut üniversitelerin 29’u kurulmuştur. İkinci dönem ise 12 Eylül askeri darbesinden hemen sonraki, darbenin izlerinin yükseköğretimde hissedildiği ancak diğer taraftan da serbest piyasa ekonomisi ve özelleştirme politikalarının eğitim politikalarını etkilediği dönemle başlamakta ve 2005 yılına kadar devam etmektedir. 1985-2005 arasındaki 20 yıllık süreçte 52 üniversite kurulmuş ve bu sayı toplam üniversitelerin yaklaşık yüzde 24’ünü bir başka deyişle çeyreğini oluşturmaktadır. 2006 yılında bugüne gelen yaklaşık 15 yıllık aralık ise, yeni üniversite kuruluşu açısından “üniversite açılış enflasyonu” olarak adlandırılabilir bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde açılan üniversite sayısı, diğer dönemlere göre en kısa zaman aralığını kapsamasına rağmen, en yüksek orana sahiptir. Üniversitelerin yaklaşık yüzde 63’ü bu aralıkta kurulmuştur.

Tablo 6. Üniversitelerin Kuruluş Dönemine Göre Dağılımı

Üniversitenin Kuruluş Dönemi	Frekans	Yüzde
1933-1984	29	13,3
1985-2005	52	23,9
2006-2020	137	62,8
Toplam	218	100,0

Üniversitelerin kuruluş dönemlendirmesini diğer değişkenlerle birlikte ele almak bu dönemlendirmeleri açıklamak ya da kurumların niteliklerine ilişkin eğilimlerin hangi dönemlerde değiştiğini anlamak açısından önem taşır. Üniversitelerin kamu ya da vakıf üniversitesi olma statüsü ile kuruluş dönemleri arasındaki çapraz tabloda bu durum çok net şekilde ortaya çıkmaktadır. Üniversite türleri açısından ise dönemler arası geçişlerde birinin diğerinin hakimiyetini kıldığı bir tablo vardır. İlk dönemde KKTC ve Türkiye’de 3 vakıf üniversitesi varken, bu sayı aynı dönemde var olan 29 üniversitenin yüzde 10’u kadarına denk gelmektedir. İkinci dönemde sayısı artarak toplam 52’ye ulaşan üniversitelerin yüzde 48’i vakıf, yüzde 51’i ise kamu üniversitelerinden oluşmaktadır. Son 15 yılda kurulan 137 üniversitenin ise yüzde 46’sı vakıf, yüzde 54’ü kamu üniversitesidir. Son 15 yılda açılan

kamu üniversitesi sayısı bütün dönemlerden daha fazladır. Ancak dönemler arası geçişlerde sistem içerisinde kamu üniversitelerinin baskın gücü geriye doğru çekilirken, vakıf üniversitelerinin sayısı artmakta ve daha belirleyici hale gelmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Üniversitelerin Kuruluş Dönemi ve Türüne Göre Çapraz Tablosu (Türkiye ve Kıbrıs)

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Üniversitenin Türü		
		Kamu	Vakıf	Toplam
1933-1984	Sayı	26	3	29
	%	89,7	10,3	100,0
1985-2005	Sayı	27	25	52
	%	51,9	48,1	100,0
2006-2020	Sayı	75	62	137
	%	54,7	45,3	100,0
Toplam	Sayı	128	90	218
	%	58,7	41,3	100,0

Türkiye'deki üniversitelerin çatıları altında kadın/toplumsal cinsiyet çalışmaları/araştırmaları /uygulamaları merkezlerinin olup olmadığı da veri taramasında irdelenmiştir. 218 kurumun yüzde 57'sinde merkez/birim statüsünde bir oluşum yoktur. YÖK'ün 28.05.2015 tarihli Genel Kurul kararına dayanılarak hazırlanan, kurul birleşenlerinin cinsiyet eşitliğine duyarlı hareket edeceğini taahhüt eden *Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesinin* 2015 yılında yayımlanmıştır. Bunun ardından Türkiye üniversitelerinde 55 tane "Toplumsal Cinsiyet/Kadın/Kadın ve Aile Çalışmaları/Araştırmaları ve Uygulama Merkezi" kurulmuştur. Bir başka ifadeyle kadın çalışmalarına yönelik merkezlerin yarısına yakını YÖK tarafından gönderilen tavsiye niteliğindeki bir belge ile kurulmuştur. Merkezlerin web siteleri yakından incelendiğinde bu itkiyle kurulanların faaliyetsiz ve işlevsiz merkezler konumunda olduğu görülmektedir. Türkiye'deki üniversiteler arasında ise sadece bir üniversite toplumsal cinsiyet eşitliği beyannemesine sahiptir.

Tablo 8. Kadın/Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Merkezleri (Türkiye)

Kadın/Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Merkezleri	Frekans	Yüzde
Var	93	42,7
Yok	125	57,3

Akademik Yönetim Kadrolarında Cinsiyet Eşitsizliği

Rektörler

Türkiye ve KKTC’de üniversite rektörlerinin dağılımında, yükseköğretimdeki erkek egemenliği açıkça görülmektedir. Üniversiteleri en üst düzeydeki yönetimi ve temsili yüzde 91,6 ile erkeklerin elinde bulunmaktadır (Tablo 9). Üniversitelerin türü açısından rektörlerin cinsiyete göre dağılımını gösteren Tablo 10’da ise vakıf ya da kamu üniversiteleri arasında fark olduğu görülmektedir. Vakıf üniversitelerindeki kadın rektörlerin oranı yüzde 12,5; kamu üniversitelerinde ise sadece yüzde 5,5’tir.

Tablo 9. Rektörlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Rektörler)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	18	8,4
Erkek	198	91,6
Bilgi yok	2	
Toplam	218	100,0

Tablo 10. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Rektör) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü	Cinsiyet (Rektörler)			
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	7	121	128
	%	5,5	94,5	100,0
Vakıf	Sayı	11	77	88
	%	12,5	87,5	100,0
Toplam	Sayı	18	198	216
	%	8,3	91,7	100,0

Rektörlerin cinsiyete göre dağılımının Türkiye ile KKTC arasında farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren Tablo 11’de KKTC üniversitelerindeki kadın rektörler %11 gibi daha yüksek bir oranla temsil ediliyor gözükmektedir. Ancak KKTC’ye ait toplam rektör sayısının (n=18) ve KKTC’deki kadın rektörlerin (n=2) sayısal azlığı da göz önünde tutulmalıdır. Türkiye’deki kadın rektörlerin oranı ise yüzde 8 düzeyinde kalmaktadır.

Tablo 11. Üniversitenin Yer Aldığı Ülke ve Cinsiyet (Rektörler) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke	Cinsiyet (Rektör)			
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	2	16	18
	%	11,1	88,9	100,0
Türkiye	Sayı	16	182	198
	%	8,1	91,9	100,0
Toplam	Sayı	18	198	216
	%	8,3	91,7	100,0

Kuruluş dönemlerine göre üniversite rektörlerinin cinsiyet dağılımına baktığımızda (Tablo 12) toplam 18 kadın rektörün 10 tanesinin 2006-2020 yılları arasında açılmış görece yeni üniversitelerde görev yaptığı görülmektedir. Aynı dönemde 136 yeni üniversitenin kurulduğu göz önünde tutulunca bu sayının oldukça düşük olduğu açıktır. . Kuruluş dönemi kategorilerine ayrı ayrı bakıldığında kadın rektörlerin görece güçlü temsili yüzde 14 ile 1933-1984 arasında kurulmuş köklü üniversitelerde olduğu görülmektedir. Kadın rektörler 1985-2005 döneminde kurulan üniversitelerde yüzde 8 ve 2006-2020 dönemlerinde kurulan üniversitelerde yüzde 7 ile kendilerine yer bulabilmişlerdir.

Tablo 12. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Rektörler) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Rektör)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	4	25	29
	%	13,8	86,2	100,0
1985-2005	Sayı	4	47	51
	%	7,8	92,2	100,0
2006-2020	Sayı	10	126	136
	%	7,4	92,6	100,0
Toplam	Sayı	18	198	216
	%	8,3	91,7	100,0

Rektör Yardımcıları

Veri toplama çalışması kapsamında üniversitelerin organizasyon şemalarında birden fazla yer alan pozisyon ya da görevlerin her biri için çoklu veri toplama yoluyla dahil edildiğinden bahsetmiştik. Rektör yardımcılığı da bu türden bir pozisyonudur. 218 üniversitede toplam 470 rektör yardımcısının cinsiyet temelli dağılımı çeşitli değişkenlerle irdelenmiştir. Rektör yardımcılarının cinsiyete göre dağılımında (Tablo 13) rektörlerle paralel bir ortaya çıkmaktadır. Rektör yardımcılarının yüzde 89'u erkektir.

Tablo 13. Rektör Yardımcılarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Rektör Yardımcıları)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	51	11,0
Erkek	413	89,0
Bilgi yok	6	
Toplam	470	100,0

Üniversitelerin türleri açısından rektör yardımcılarının cinsiyete göre dağılımına baktığımızda ise (Tablo 14) rektörlük pozisyonuna göre her iki üniversite türünde de kadınların temsili biraz daha yüksektir. Kamu üniversitelerindeki kadın rektör

yardımcılarının oranı yüzde 7 iken vakıf üniversitelerindeki kadın rektör yardımlarının oranı ise yüzde 20'ye çıkmaktadır. Akademik yönetsel görevlerin üst basamakları için cinsiyet eşitliği açısından kamu- vakıf karşılaştırmasında vakıf üniversiteleri görece önde olmakla beraber cinsiyet eşitliği açısından bu oranın da çok yetersiz olduğu ortadadır.

Tablo 14. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Rektör Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü		Cinsiyet (Rektör Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	23	302	325
	%	7,1	92,9	100,0
Vakıf	Sayı	28	111	139
	%	20,1	79,8	100,0
Toplam	Sayı	51	413	464
	%	10,9	89,1	100,0

Rektör yardımcıların cinsiyete göre dağılımında Kıbrıs ve Türkiye arasında bir fark olup olmadığına bakıldığında ise (Tablo 15) KKTC'deki kadın rektör yardımcıların yüzde 16 ile, rektörlerde olduğu gibi, oransal olarak daha fazla olduğu ancak toplam sayı içinde Kıbrıs'ın düşük temsili öne çıkmaktadır. KKTC'de 25 kadın rektör yardımcısının dördü kadındır. Türkiye'de ise bu oran yüzde 11'de kalmaktadır.

Tablo 15. Cinsiyet (Rektör Yardımcıları) Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Cinsiyet (Rektör Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	4	21	25
	%	16,0	84,0	100,0
Türkiye	Sayı	47	392	413
	%	10,7	89,3	100,0
Toplam	Sayı	51	413	464
	%	10,9	89,1	100,0

Rektör yardımcıların, üniversitenin kuruluş dönemine göre, cinsiyet temelindeki dağılımlarına bakıldığında (Tablo 16) 2021 Ocak ayında görevde olan kadın rektör yardımcıların yarısının 2006-2020 döneminde kurulan üniversitelerde görev yaptığı görülmektedir. Kuruluş dönemlerine göre tasnif edilen üniversitelerin alt kırılımlarındaki cinsiyet dağılım oranlarına bakıldığında ise köklü/eski üniversitelerde kadın rektör yardımcıların kendilerine "daha fazla" alan açabildiği görülür. 1933-1984 yılları arasında kurulan üniversitelerde kadın rektör yardımcısı oranı ise yüzde 15 ile, yüzde 11 olan

genel oranın üzerindedir. Sonraki iki dönemde kadın rektör yardımcılarının oranı yüzde 10 ile genel ortalamanın altında kalmaktadır.

Tablo 16. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Rektör Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Rektör Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	13	70	83
	%	15,7	84,3	100,0
1985-2005	Sayı	12	109	121
	%	9,9	90,1	100,0
2006-2020	Sayı	26	234	260
	%	10,0	90,0	100,0
Toplam	Sayı	51	413	464
	%	11,0	89,0	100,0

Dekanlar

Üniversitelerdeki fakülte dekanlarının cinsiyete göre dağılımı da yükseköğretim sistemindeki cinsiyet eşitsizliğinin sayısal kanıtlarından bir diğeridir. Fakülte dekanlarının yüzde 79'u erkektir (Tablo 17).

Tablo 17. Dekanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Dekanlar)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	379	20,9
Erkek	1429	79,1
Bilgi yok	116	
Toplam	1923	100,0

Araştırmamızda 1808 dekanın verilerine ulaşılmıştır. Yöntemsel anlamlılık açısından aynı nitelikte ancak farklı isimlendirmelere sahip fakülteler kodlanarak birleştirilmiştir. Dekanların cinsiyet dağılımının yorumlanmasında iki referans noktasından hareket edilecektir. Bunlardan biri fakültelerin yaygınlığı diğeri ise fakülteler bazındaki kadın dekan oranının kadın dekanların genel ortalamasına göre durumudur. Üniversitelerdeki kimi fakültelerin bir ya da birkaç üniversitede yer aldığı göz önünde tutulduğunda kadın dekanların temsilini kavramada fakültelerin yaygınlık düzeyliği önemli bir kriterdir. Tablo 18'de olduğu gibi tüm örneklem içerisinde iki ya da üç kişi ile temsil olan fakülteler söz konusudur. Bu nedenle her dört üniversitede bir defa yer alan fakülteleri yaygın fakülteler olarak belirlemek mümkündür.

Yaygın fakültelerdeki kadın dekan temsili ise en yüksekten en düşüğe doğru şöyledir: Sağlık Bilimleri (%55), İletişim (%38), Güzel Sanatlar (%30), Diş Hekimliği (%26), Hukuk (%23), Fen-Edebiyat (%21), Eğitim (%18), İktisadi ve İdari/ Sosyal Bilimler (%16), Tıp Fakültesi (%14), Spor Bilimleri (%7), Mühendislik Mimarlık/ Doğa Bilimleri (%6), İlahiyat/İslami İlimler (%0) (Tablo 18).

Kadın dekanların genel ortalaması olan yüzde 21'in üzerinde kadın dekana sahip olan fakülteler sıralı olarak şöyledir; (Tablo 18); Sağlık Bilimleri (%55), Eczacılık (%52), İletişim (%38), Güzel Sanatlar (%30), Müzik ve Sahne Sanatları (%29), Diş Hekimliği (%26), Hukuk (%23), Fen-Edebiyat (%21).

Genel ortalamanın yarısının bile altında kalan, yani kadın dekan temsilinin 10'un altında kaldığı fakülteler sıralı olarak şöyledir: Bilgisayar ve Bilişim (%8,3), Ziraat (%7), Spor Bilimleri (%7), Mühendislik Mimarlık/ Doğa Bilimleri (%6,3), Veterinerlik (%3,6), İlahiyat (%0) fakülteleridir ⁹ (Tablo 18).

Kadın dekanların en yüksek olduğu fakülte Sağlık Bilimleri Fakültesi (%55) hiçbir kadın dekanın olmadığı fakülte ise İlahiyat Fakültesi'dir (%0).

Tablo 18. Fakülteler ve Cinsiyet (Dekanlar) Çapraz Tablosu

Fakülte İsmi	Cinsiyet (Dekanlar)		
	Kadın	Erkek	Toplam
Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi	0	2	2
%	0,0	100,0	100,0
Yabancı Diller Fakültesi	0	1	1
%	0,0	100,0	100,0
İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi	0	92	92
%	0,0	100,0	100,0
Veteriner Fakültesi	1	27	28
%	3,6	96,4	100,0
Mühendislik Mimarlık/ Doğa Bilimleri Fakültesi	12	178	190
%	6,3	93,7	100,0
Spor Bilimleri Fakültesi	4	54	58
%	6,9	93,1	100,0
Ziraat Fakültesi	3	40	43
%	7,0	93,0	100,0
Bilgisayar ve Bilişim Fakültesi	2	22	24
%	8,3	91,7	100,0
Turizm Fakültesi	6	44	50
%	12,0	88,0	100,0
Denizcilik Fakültesi	3	19	22
%	13,6	86,4	100,0
Tıp Fakültesi	15	91	106
%	14,2	85,8	100,0
İktisadi ve İdari/ Sosyal Bilimler Fakültesi	43	230	273
%	15,8	84,2	100,0
Hava Ulaştırma Fakültesi	3	14	17
%	17,6	82,4	100,0
Eğitim Fakültesi	21	96	117
%	17,9	82,1	100,0
Su Ürünleri/Bilimleri Fakültesi	3	12	15
%	20,0	80,0	100,0

⁹ Listede yer almayan açık öğretim fakültesinde sadece 2 erkek, yabancı diller fakültesinde ise sadece bir erkek dekan vardır. Sayısal temsili çok düşük olduğu için listeye dahil edilmemişlerdir.

Fen-Edebiyat Fakültesi	32	118	150
%	21,3	78,7	100,0
Hukuk Fakültesi	19	62	81
%	23,5	76,5	100,0
Diş Hekimliği Fakültesi	22	64	86
%	25,6	74,4	100,0
Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi	2	5	7
%	28,6	71,4	100,0
Güzel Sanatlar Fakültesi	58	133	191
%	30,4	69,6	100,0
İletişim Fakültesi	24	38	62
%	38,7	61,3	100,0
Eczacılık Fakültesi	22	20	42
%	52,4	47,6	100,0
Sağlık Bilimleri Fakültesi	84	67	150
%	55,3	44,7	100,0
Toplam	379	1429	1808
%	20,9	79,1	100,0

Üniversite türlerine göre dekanların Tablo 19’da gösterilen dağılımında, vakıf üniversitelerinde kadın dekanların yüzde 32 ile oransal olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Kamu üniversiteleri ise yüzde 17 ile kadın dekan oranı genel ortalamasının altında kalmaktadır. Vakıf üniversitelerinin kadın rektör ve kadın dekan oranlarının kamu üniversitelerinden yüksek olması, ilk bakışta akademik yönetsel kadrolardaki cinsiyet eşitsizliğinin vakıf üniversitelerinde daha düşük olduğunu göstermektedir. Ancak bu fark daha derin bir niteliksel analize tabi tutulduğunda kamu ve vakıf üniversiteleri arasındaki güvenceli çalışma farkı ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülebilir. Türkiye’de yakın zamana kadar (parlamentar sistemden başkanlık sistemine geçiş) kamu üniversitelerinde kadrolu akademisyenlerin iş güvencesi, vakıf üniversitelerinde sözleşmeli çalışmaya göre daha yüksek olduğundan, erkek akademisyenlerin tercihlerini kamudan yana kullanmalarına ve vakıf üniversitelerinde tam zamanlı çalışma yerine ders başı ücretle çalışmayı seçmelerine neden olabilmektedir.

Tablo 19. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Dekanlar) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü	Cinsiyet (Dekanlar)			
	Kadın	Erkek	Toplam	
Kamu	Sayı	225	1099	1324
	%	17,0	83,0	100,0
Vakıf	Sayı	154	330	484
	%	31,8	68,2	100,0
Toplam	Sayı	379	1429	1808
	%	21,0	79,0	100,0

Nitekim KKTC’de kadın dekanların oranının yüzde 39 ile Türkiye ortalamasından yüksek olması da orada sadece iki kamu üniversitesi olmasıyla ilişkilidir (Tablo 20).

Tablo 20. Cinsiyet (Dekanlar) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Cinsiyet (Dekanlar)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	38	60	98
	%	38,7	61,2	100,0
Türkiye	Sayı	341	1369	1710
	%	19,9	80,1	100,0
Toplam	Sayı	379	1429	1808
	%	21,0	79,0	100,0

Üniversitelerin kurumsallaşmalarının önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilecek kuruluş dönemi kriteri ile bakıldığında ise (Tablo 21), Türkiye’de kadın dekanların yüzde 24 ile en yüksek temsilinin olduğu üniversiteler 1933-1984 yılları arasında kurulmuş, köklü ve kurumsal yapılara sahip üniversitelerdir. İkinci dönem olarak aldığımız 1985-2005 arasında kurulan üniversitelerdeki kadın dekan oranı yüzde 23 ile genel ortalamanın çok az üzerindedir. Ancak 2006-2020 yılları arasında, ağırlığını Anadolu’nun büyük şehir statüsünde olmayan illerinde kurulmuş üniversitelerin oluşturduğu üçüncü dönemde, dekan pozisyonunda kadınların yüzde 18 ile en düşük temsile sahip olduğu görülmektedir. Bu oranlar bize son dönemde kurulan küçük kentlerdeki, kurumsallaşmamış kamu üniversitelerinde cinsiyet eşitsizliğinin daha fazla olduğunu söylemektedir.

Tablo 21. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Dekanlar) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Dekanlar)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	99	314	413
	%	24,0	76,0	100,0
1985-2005	Sayı	120	409	529
	%	22,7	77,3	100,0
2006-2020	Sayı	160	706	866
	%	18,5	81,5	100,0
Toplam	Sayı	379	1429	1808
	%	21,0	79,0	100,0

Dekan Yardımcıları

Dekanlık pozisyonunda yüzde 20’lerde olan kadın temsili dekan yardımcılıklarında yüzde 35,7 ile kayda değer bir yükseliş göstermektedir (Tablo 22). Toplam 2682 dekan yardımcısının 946’sı kadınlardan oluşmaktadır .

Tablo 22. Dekan Yardımcılarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Dekan Yardımcıları)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	946	35,7
Erkek	1708	64,3

Bilgi yok	29	
Toplam	2682	100,0

Dekan yardımcılıkları daha önce aktarılan fakülte listesine göre oluşturulmuştur. Dekan yardımcılığı pozisyonunda kadınların temsili, , dekanlıklarda olduğu gibi, yüzde 35,6 olan kadın dekan genel ortalamasının yarısından düşük olan fakülteler ve genel ortalamanın üzerinde olanlar olarak ele alınacaktır.

Dekan yardımcılıklarında kadın temsiline ortalamanın üzerinde olduğu fakülteler sıralı olarak şöyledir: Sağlık Bilimleri (%73), Eczacılık (%66), Güzel Sanatlar (%55), Diş Hekimliği (%38), İletişim (%38), Hukuk (%37), Su Ürünleri/Bilimleri (%37), Tıp (%37) fakülteleri.

Dekan yardımcılıklarında kadınların genel ortalamasının yarısından daha az (yüzde 18 ve altında) temsil edildiği fakülteler sıralı olarak şöyledir: Ziraat (%18), Spor Bilimleri (%17), Müzik ve Sahne Sanatları (%10), Bilgisayar ve Bilişim (%17), İlahiyat/İslami İlimler (%4) .

Dekanlıklarda olduğu gibi dekan yardımcılıklarında da en yüksek kadın dekan yardımcısı temsili sağlık bilimleri fakültelerinde (%73) en düşük temsili ise ile ilahiyat fakültelerindedir (%4)¹⁰.

Tablo 23. Fakülteler ve Cinsiyet (Dekan Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Fakülte İsmi	Cinsiyet (Dekan Yardımcıları)		
	Kadın	Erkek	Toplam
Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi	0	4	4
%	0	100,0	100,0
Yabancı Diller Fakültesi	0	2	2
%	0	100,0	100,0
İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi	7	151	158
%	4,4	95,6	100,0
Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi	1	9	10
%	10,0	90,0	100,0
Spor Bilimleri Fakültesi	15	75	90
%	16,7	83,3	100,0
Bilgisayar ve Bilişim Fakültesi	7	33	40
%	17,5	82,5	100,0
Ziraat Fakültesi	12	55	67
%	17,9	82,1	100,0
Veteriner Fakültesi	11	38	49
%	22,4	77,6	100,0
Hava Ulaştırma Fakültesi	5	15	20
%	25,0	75,0	100,0
Mühendislik Mimarlık/ Doğa Bilimleri Fakültesi	75	213	288
%	26,0	74,0	100,0

¹⁰ Listede yer almayan açık öğretim fakültesinde sadece dört erkek, yabancı diller fakültesinde ise sadece iki erkek dekan yardımcısı vardır. Sayısal temsili çok düşük olduğu için listeye dahil edilmemişlerdir.

Turizm Fakültesi	19	49	68
%	27,9	72,1	100,0
Eğitim Fakültesi	47	116	163
%	28,8	71,2	100,0
Denizcilik Fakültesi	9	20	29
%	31,0	69,0	100,0
İktisadi ve İdari/ Sosyal Bilimler Fakültesi	132	264	396
%	33,3	66,7	100,0
Fen-Edebiyat Fakültesi	88	164	252
%	34,9	65,1	100,0
Hukuk Fakültesi	37	63	100
%	37,0	63,0	100,0
Su Ürünleri/Bilimleri Fakültesi	10	17	27
%	37,0	63,0	100,0
Tıp Fakültesi	63	105	168
%	37,5	62,5	100,0
İletişim Fakültesi	32	53	85
%	37,6	62,4	100,0
Diş Hekimliği Fakültesi	44	73	117
%	37,9	62,1	100,0
Güzel Sanatlar Fakültesi	138	112	250
%	55,2	44,8	100,0
Eczacılık Fakültesi	40	21	61
%	65,6	34,4	100,0
Sağlık Bilimleri Fakültesi	154	56	210
%	73,3	26,7	100,00
Toplam	946	1708	265
%	35,7	64,3	100,0

Dekan yardımcılarının temsilinde vakıf üniversitelerinde kadınlar yüzde 53,5 , kamu üniversitelerinde ise yaklaşık yüzde 32 oranından temsil edilmektedir (Tablo 24). Kadınların akademik yönetsel görevlerde yüzde 50 oranını aştığı ilk dikkat çekici sonuç vakıf üniversitelerindeki dekan yardımcılığı pozisyonudur.

Tablo 24. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Dekan Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü		Cinsiyet (Dekan Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	693	1488	2181
	%	31,8	68,2	100,0
Vakıf	Sayı	253	220	473
	%	53,5	46,5	100,0
Toplam	Sayı	946	1708	2654
	%	35,6	64,4	100,0

KKTC ve Türkiye kıyaslandığında ise, kadın dekan yardımcılarının oranı KKTC’de yüze 48 ile Türkiye’de ortalama yüzde 35,6 olan oranın üzerinde seyretmektedir (Tablo 25).

Tablo 25. Cinsiyet (Dekan Yardımcıları) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Cinsiyet (Dekan Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	23	25	48
	%	47,9	52,1	100,0
Türkiye	Sayı	923	1683	2606
	%	35,4	64,6	100,0
Toplam	Sayı	946	1708	2654
	%	35,6	64,4	100,0

Dekan yardımcılıklarında cinsiyet dağılımı dönemsel olarak incelendiğinde, birinci ve ikinci dönemde kurulan üniversitelerde kadın dekan oranı yüzde 37 ile ortalamanın az üzerindeyken, son 15 yılda kurulan üniversitelerdeki kadın dekan yardımcılarının oranı yaklaşık 34 ile ortalamanın altına düşmektedir (Tablo 26).

Tablo 26. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Dekan Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Dekan Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	255	429	684
	%	37,3	62,7	100,0
1985-2005	Sayı	283	479	762
	%	37,1	62,9	100,0
2006-2020	Sayı	408	800	1208
	%	33,8	66,2	100,0
Toplam	Sayı	946	1708	2654
	%	35,6	64,4	100,0

Kadın dekanların yüzde 20'lik temsillerine karşın dekan yardımcılarında bu temsilin yüzde 35'lere yükselmesi, cinsiyet eşitliğine dair iyimser bir tablodan çok, yönetsel kadrolarda fazla karar yetkisi verilmeyen ama yönetsel bürokrasinin ağır yükü olan görevlerin kadınlar tarafından taşındığını göstergesi olarak yorumlanmalıdır.

Enstitü Müdürleri

Enstitü Müdürlerinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda (Tablo 27), kadınların yüzde 26 düzeyinde temsil edildiği görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde kadın enstitü müdürlerinin oranı (yüzde 36) kamu üniversitelerine göre (yüzde 23) daha güçlüdür (Tablo 28).

Tablo 27. Enstitü Müdürlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Enstitü Müdürleri)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	143	26,0
Erkek	406	74,0

Bilgi yok	48	
Toplam	597	100

Tablo 28. Üniversitenin Türü ve Enstitü Müdürü (Cinsiyet)

Üniversitenin Türü		Cinsiyet (Enstitü Müdürleri)		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	97	325	422
	%	23,0	77,0	100,0
Vakıf	Sayı	46	81	127
	%	36,2	63,8	100,0
Toplam	Sayı	143	406	549
	%	26,0	74,0	100,0

Enstitü müdürlerinin KKTC'deki ve Türkiye'deki dağılımına bakıldığında (Tablo 29), KKTC üniversitelerinin yüzde 36 ile kadın temsili açısından Türkiye ortalamasına (yüzde 26) kıyasla daha olumlu bir tabloya sahip olduğu görülmekle beraber, daha önce de söylediğimiz üzere, KKTC'nin toplam içindeki payı oldukça düşüktür.

Tablo 29. Cinsiyet (Enstitü Müdürleri) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Cinsiyet (Enstitü Müdürleri)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	5	9	14
	%	35,7	64,3	100,0
Türkiye	Sayı	138	397	535
	%	25,8	74,2	100,0
Toplam	Sayı	143	406	549
	%	26,0	74,0	100,0

Kuruluş dönemlerinde ise, ilk dönemde kurulmuş üniversitelerde kadın enstitü müdürü oranı yüzde 28 ile yine ortalamanın üzerindedir. İkinci dönem yüzde 27 ile ortalama ile paralel seyrederken, üçüncü dönemde yüzde 24 ile ortalamanın altına düşmüş bulunmaktadır (Tablo 30).

Tablo 30. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Enstitü Müdürleri) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Enstitü Müdürleri)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	48	123	171
	%	28,1	71,9	100,0
1985-2005	Sayı	36	99	135
	%	26,7	73,3	100,0
2006-2020	Sayı	59	184	243
	%	24,3	75,7	100,0
Toplam	Sayı	143	406	549
		26,0	74,0	100,0

Meslek Yüksek Okulları Müdürleri

Meslek Yüksek Okulları müdürlerinde kadınların temsili üniversitelerin dekanlık, genel sekreter yardımcılığı gibi, üst düzey yönetim pozisyonlarındaki tabloya benzemektedir. Kadın meslek yüksek okulu müdürü oranı yüzde 18 ile yeniden yüzde 20'nin altına düşmektedir (Tablo 31). Bu oran akademik yönetsel kadrolarda rektör, rektör yardımcılığından sonraki en düşük orandır.

Tablo 31. Meslek Yüksek Okulları Müdürlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulları Müdürleri)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	180	17,7
Erkek	837	82,3
Bilgi yok	54	
Toplam	1071	100,0

Kamu ve vakıf üniversitelerindeki dağılımda (Tablo 32), vakıf üniversitelerindeki kadın temsiline yüzde 35 oranıyla ortalama kadın temsiline iki katına yaklaştığı, ancak kamu üniversitelerinde bu oranın yüzde 15 düzeyinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 32. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulları Müdürleri) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü	Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulları Müdürleri)			
	Kadın	Erkek	Toplam	
Kamu	Sayı	134	750	884
	%	15,2	84,8	100,0
Vakıf	Sayı	46	87	133
	%	34,6	65,4	100,0
Toplam	Sayı	180	837	1017
	%	17,7	82,3	100,0

Tablo 33'de görüldüğü üzere, KKTC üniversitelerinde sadece 23 meslek yüksek okulu müdürü vardır. Bunların 8'i (yüzde 35) kadındır.

Tablo 33. Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulları Müdürleri) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke	Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulları Müdürleri)			
	Kadın	Erkek	Toplam	
KKTC	Sayı	8	15	23
	%	34,8	65,2	100,0
Türkiye	Sayı	172	822	994
	%	17,3	82,7	100,0
Toplam	Sayı	180	837	1017
	%	17,7	82,3	100,0

Kuruluş dönemlerindeki dağılımda, her üç dönemde de kadın meslek yüksek okulu müdürleri ortalama ile paralel şekilde yüzde 17-18 bandında temsil edilmektedir (Tablo 34).

Tablo 34. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulu Müdürleri) Çapraz Tablo

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Meslek Yüksek Okulları Müdürleri)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	36	169	205
	%	17,6	82,4	100,0
1985-2005	Sayı	54	251	305
	%	17,7	82,3	100,0
2006-2020	Sayı	90	417	507
	%	17,8	82,2	100,0
Toplam	Sayı	180	837	1017
	%	17,0	82,3	100,0

Merkez Müdürleri

Üniversitelerdeki merkezlerin sayıları büyük bir çeşitlilik ve farklılık göstermektedir. Raporun ilk bölümünde aktardığımız gibi, merkez sayısı 15'in üzerinde olan üniversitelerde kurumsal web sitesinde yer alan sırayla ilk 15 merkez analize dahil edilmiştir. Üniversitelerin web sitelerinde merkezlere dair bilgiler olmakla beraber merkez müdürlerine dair açıklayıcı bilgilerde eksiklikler vardır. Bu nedenle 2053 merkez arasında 625 merkez müdürünün verisine ulaşılamamıştır. Bilgisine ulaşılan 1428 merkez müdürünün dağılımında, kadın olduğu belirlenen merkez müdürü sayısı 438'dir (Tablo 35). Dolayısıyla, kadınların temsili yeniden yüzde 30 seviyesinin üzerine çıkmıştır. Vakıf üniversitelerine bağlı merkezlerde, müdürlerin yüzde 40'ı kadınlardan oluşmakta iken, kamu üniversitelerindeki merkezlerin kadın müdürlerinin oranı ortalamanın altına, yüzde 27 oranına düşmektedir (Tablo 36).

Tablo 35. Merkez Müdürlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Merkez Müdürleri)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	438	30,7
Erkek	990	69,3
Bilgi yok	625	
Toplam	2053	100,0

Tablo 36. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Merkez Müdürleri) Çapraz Tablo

Üniversitenin Türü		Cinsiyet (Merkez Müdürleri)		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	282	760	1042
	%	27,1	72,9	100,0
Vakıf	Sayı	156	230	386
	%	40,4	59,6	100,0
Toplam	Sayı	438	990	1428

	%	30,7	69,3	100,0
--	---	------	------	-------

KKTC ve Türkiye’de görev yapan merkez müdürlerinin karşılaştırılmasında, KKTC üniversitelerinde çok az merkezin olduğu dikkat çekmektedir. 1428 merkezin sadece 34’ü Kıbrıs’ta yer alır. 34 merkezden 8’inde (yüzde 23) kadın müdür vardır (Tablo 37). Sayısal ağırlığı nedeniyle neredeyse sadece Türkiye üniversitelerini temsil eden tabloda, kadın merkez müdürlerinin Türkiye’deki oranı genel ortalamayla aynı olup yüzde 31 düzeyindedir.

Tablo 37. Cinsiyet (Merkez Müdürleri) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Cinsiyet (Merkez Müdürleri)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	8	26	34
	%	23,5	76,5	100,0
Türkiye	Sayı	430	964	1394
	%	30,8	69,2	100,00
Toplam	Sayı	438	990	1428
	%	30,7	69,3	100,00

Kuruluş dönemleri açısından bakıldığında ilk iki dönemde kurulan, yükseköğretim sistemi içerisinde en az 16 yıldır bulunan üniversitelerde kadın merkez müdürlerinin oranı yüzde 34 ile ortalamanın üzerindedir. Son 15 yılda kurulan üniversitelerdeki oran ise yüzde 28 ile genel ortalamanın altında kalmaktadır (Tablo 38).

Tablo 38. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Merkez Müdürleri) Çapraz Tablo

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Merkez Müdürleri)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	94	186	280
	%	34	66	100
1985-2005	Sayı	135	259	394
	%	34	66	100
2006-2020	Sayı	209	545	754
	%	28	72	100
Toplam	Sayı	438	990	1428
	%	30,7	69,3	100

Bölüm Başkanları

Bölüm başkanlarının cinsiyet temelli dağılımında da merkez müdürlerinde olduğu gibi analize dahil olan bölüm sayısı sınırlandırılmıştır. 105’den fazla bölüme sahip üniversitelerde, ilk 105 bölüm fakültele göre oransal dağılımları gözetilerek analize dahil edilmiştir. Ancak üniversitelerin büyük bir bölümünde 105’den daha az bölüm olduğu için, analize Türkiye’deki bölümlerin büyük bir bölümünün dahil edildiği

söylenbilir. İkinci olarak ise merkez müdürlerinde olduğu gibi üniversitelerin kurumsal web sitelerinde bölümlerle ilgili bilgilere ulaşmak mümkün olsa da, kurumsallaşmanın daha zayıf olduğu üniversitelerin web sitelerinde bölüm başkanlarının bilgisi yer almamaktadır. Dolayısıyla, veri toplama aşamasında irdelenen 8238 bölümün 2087 tanesinde bölüm başkanlarının ayrıntılı bilgilerine ulaşılamamıştır. Analize dahil olan 6151 bölüm başkanının ise Tablo 39’da görüldüğü üzere, yüzde 32’si kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 39. Bölüm Başkanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Bölüm Başkanları)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	1990	32,4
Erkek	4161	67,6
Bilgi yok	2087	
Toplam	8238	100,0

Kamu üniversitelerinde görev yapan kadın bölüm başkanları yüzde 28 düzeyi ile ortalamanın altında kalırken, vakıf üniversitelerindeki kadın bölüm başkanlarının oranı yüzde 45 ile ortalamanın oldukça üzerindedir (Tablo 40). Bu oranla kadınlar ikinci kez yüzde 40 eşliğini yine vakıf üniversitelerindeki bu pozisyonla geçmiştir.

Tablo 40. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Bölüm Başkanları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü		Cinsiyet (Bölüm Başkanları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	1310	3330	4640
	%	28,2	71,8	100,0
Vakıf	Sayı	680	831	1511
	%	45,0	55,0	100,0
Toplam	Sayı	1990	4161	6151
	%	32,4	67,6	100,0

KKTC ve Türkiye’deki üniversiteler karşılaştırıldığında yine KKTC’ye ait verilerin toplam içerisinde çok küçük bir oranı temsil ettiği görüldüğünden, merkezlerde olduğu gibi Türkiye’nin ortalamasını yansıttığı söylenebilir. KKTC’nin bölüm başkanlıklarında kadınlar yüzde 50 ile eşit temsili yakalamaktadır. Türkiye’deki kadın bölüm başkanlarının oranı ise yüzde 32’dir.

Tablo 41. Cinsiyet (Bölüm Başkanları) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Cinsiyet (Bölüm Başkanları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	96	98	194
	%	49,5	50,5	100,00
Türkiye	Sayı	1894	4063	5957
	%	31,8	68,2	100,00

Toplam	Sayı	1990	4161	6151
	%	32,4	67,6	100,00

Üniversitelerin kuruluş dönemleri açısından ise kadın bölüm başkanlarının oranı ilk (yüzde 31) ve üçüncü dönemde (yüzde 31) ortalamanın biraz altında kaldığı, ikinci dönemde kurulan üniversitelerde ise yüzde 35 ile ortalamanın üzerine çıktığı görülmektedir (Tablo 42).

Tablo 42. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Bölüm Başkanları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Bölüm Başkanları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	379	855	1234
	%	30,7	69,3	100,0
1985-2005	Sayı	691	1282	1973
	%	35,0	65,0	100,0
2006-2020	Sayı	921	2026	2947
	%	31,3	68,7	100,0
Toplam	Sayı	1991	4163	6154
	%	32,4	67,6	100,0

Bölüm Başkan Yardımcıları

Bölüm Başkan yardımcıları tablosu (Tablo 43), öncelikle birçok bölümde bu pozisyonun yer almadığını göstermektedir. Ayrıntılı verisine ulaşılan 3387 bölüm başkan yardımcısının yüzde 39'u kadınlardan oluşmaktadır. Bu yönetsel pozisyonda da vakıf üniversitelerindeki kadınların kamu üniversitelerine oranla kendilerine daha fazla yer bulabildiği görülmektedir (Tablo 44). Vakıf üniversitelerindeki bölüm başkan yardımcıları yüzde 58 oranı ile erkeklerden "üstün" oldukları bir sayısal temsile kavuşsa da bu üstünlüğün raporumuza dahil olan yönetsel akademik hiyerarşinin en altında karşımıza çıktığını da vurgulamalıyız. Kamu üniversitelerinde bölüm başkan yardımcısı olan kadınların oranı yüzde 38 ile ortalamanın (yüzde 39) biraz altında kalarak bu düzeyde bile kadınların yüzde 40 eşğine gelemedikleri görülüyor.

Tablo 43. Bölüm Başkan Yardımcılarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	1328	39,2
Erkek	2059	60,8
Bilgi yok	134	
Toplam	3521	100,0

Tablo 44. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü	Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları)		
	Kadın	Erkek	Toplam

Kamu	Sayı	1189	1958	3147
	%	37,8	62,2	100,0
Vakıf	Sayı	139	101	240
	%	57,9	42,1	100,0
Toplam	Sayı	1328	2059	3387
	%	39,2	60,8	100,0

Türkiye KKTC karşılaştırmasında (Tablo 45) 3387 bölüm başkan yardımcısının 27'si KKTC'de görev alırken Kıbrıs tekrar çok küçük bir temsil ile analize dahil olmaktadır. KKTC'de kadın bölüm başkanlarının oranı yüzde 37 ile ortalamanın altında kalmakta, Türkiye'deki kadın bölüm başkan yardımcıları veri içerisindeki ağırlığıyla genel ortalama olan yüzde 39'u oluşturmaktadır.

Tablo 45. Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	10	17	27
	%	37,0	63,0	100,00
Türkiye	Sayı	1318	2042	3360
	%	39,2	60,8	100,00
Toplam	Sayı	1328	3360	3387
	%	39,2	60,8	100,00

Kuruluş dönemleri açısından bakıldığında da (Tablo 46), birinci (yüzde 40) ve ikinci dönemlerde (yüzde 41) kurulan üniversitelerde kadın bölüm başkan yardımcılarının oranının yüzde 40 eşliğini geçtiği, görece daha yeni kurulan üniversitelerde kadın bölüm başkan yardımcılarının 36 ile ortalamanın altında temsil edildiği görülmektedir. .

Tablo 46. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Bölüm Başkan Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	438	646	1084
	%	40,4	59,6	100,0
1985-2005	Sayı	435	616	1051
	%	41,4	58,6	100,0
2006-2020	Sayı	455	797	1252
	%	36,3	63,7	100,0
Toplam	Sayı	1328	2059	3387
	%	39,2	60,8	100,0

İdari Yönetim Kadrolarında Cinsiyet Eşitsizliği

Genel Sekreterler

Türkiye’de üniversitelerin yönetimindeki idari kadroların en üstünde üniversite genel sekreterleri bulunur. Yaptığımız araştırmada genel sekreterin bilgisine ulaşılan 181 üniversitenin genel sekreterlerinin yüzde 89’u erkektir. Kadın oranı ise tıpkı rektörlükte olduğu gibi yüzde 11 bandında kalmaktadır (Tablo 47). Yine rektörlük ve rektör yardımcılığında olduğu gibi genel sekreterlikte de kadınların temsili vakıf üniversitelerinde kamu üniversitelerine göre daha fazla olduğu için ortalama yükselmektedir. Kamu üniversitelerinde kadın genel sekreter oranı yüzde 6’yı bulmazken, vakıf üniversitelerinde yüzde 21’e yaklaşmaktadır (Tablo 48).

Tablo 47. Genel Sekreterlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Genel Sekreterler)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	21	11,0
Erkek	170	89,0
Bilgi yok	15	
Toplam	206	

Tablo 48. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Genel Sekreterler) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü		Cinsiyet (Genel Sekreterler)		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	7	117	124
	%	5,6	94,4	100,0
Vakıf	Sayı	14	53	67
	%	20,9	79,1	100,0
Toplam	Sayı	21	170	191
	%	11,0	89,0	100,0

Tablo 49’da görüldüğü gibi, KKTC’de görev yapan 10 genel sekreterin sadece 1’i kadındır. Türkiye’deki üniversitelerde ise 181 genel sekreter tespit edilmiş olup, bunların 20’si yani yüzde 11’i kadın, yüzde 89’a denk gelen 161 genel sekreter ise erkektir.

Tablo 49. Cinsiyet (Genel Sekreterler) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Genel Sekreter (Cinsiyet)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	1	9	10
	%	10,0	90,0	100,0
Türkiye	Sayı	20	161	181
	%	11,0	89,0	100,0
Toplam	Sayı	21	170	191
	%	11,0	89,0	100,0

Genel sekreterlerin cinsiyete göre dağılımında her üç dönemde de kurulmuş üniversitelerde kadınların temsili oransal olarak yüzde 9-12 bandındadır (Tablo 50). İlk dönemdeki üniversitelerde yüzde 10, ikinci dönemdeki üniversitelerde yüzde 9'dur. Son 15 yılda açılan üniversitelerde genel sekreterlikte kadınların temsilinin ise yüzde 12'ye çıktığı görülmektedir. Son dönemde bu artışa neden olan en önemli faktör büyük şehirlerde kurulan çok sayıdaki irili ufaklı vakıf üniversitesi olduğu söylenebilir.

Tablo 50. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Genel Sekreterler) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Genel Sekreterler)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	3	26	29
	%	10,3	89,7	100,0
1985-2005	Sayı	4	39	43
	%	9,3	90,7	100,0
2006-2020	Sayı	14	105	119
	%	11,8	88,2	100,0
Toplam	Sayı	21	170	191
	%	11,0	89,0	100,0

Genel Sekreter Yardımcıları

Genel Sekreter yardımcılarının cinsiyete göre dağılımında (Tablo 51), kadınların yüzde 20 bandını geçtikleri görülmektedir. Bilgisine ulaşılan 228 genel sekreter yardımcısının 172'si erkek, 47'si kadındır. Kamu üniversiteleri ile vakıf üniversiteleri karşılaştırıldığında ise (Tablo 52); vakıf üniversitelerinde kadın genel sekreter yardımcılarının oranı yüzde 33 ile kamu üniversitelerindeki yüzde 16 olan oranın iki katından fazladır.

Tablo 51. Genel Sekreter Yardımcılarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Genel Sekreter Yardımcıları)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	47	21,5
Erkek	172	78,5
Bilgi yok	9	
Toplam	228	100,0

Tablo 52. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Genel Sekreter Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü		Genel Sekreter Yardımcıları (Cinsiyet)		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	25	128	153
	%	16,3	83,7	100,0
Vakıf	Sayı	22	44	66
	%	33,3	66,7	100,0
Toplam	Sayı	47	172	219

	%	21,5	78,5	100,0
--	---	------	------	-------

KKTC ve Türkiye'deki genel sekreter yardımcıları dağılımında ise; KKTC'de hiç kadın genel sekreter yardımcısı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu pozisyonda kadınlara ilişkin tüm değerlendirmeler, Tablo 53'deki gibidir. Yani, Türkiye'deki genel sekreter yardımcılarının yüzde 21,5'i kadınlardan, yüzde 78,5'i ise erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 53. Genel Sekreter Yardımcıları (Cinsiyet) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Genel Sekreter Yardımcıları (Cinsiyet)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	0	5	5
	%	0,0	100,0	100,0
Türkiye	Sayı	47	167	214
	%	22,0	78,0	100,0
Toplam	Sayı	47	172	219
	%	21,5	78,5	100,0

Tablo 54'de görüldüğü üzere, köklü/eski üniversitelerde kadın genel sekreter yardımcısı oranı yüzde 35 ikinci ve üçüncü dönemlerde kurulan üniversitelerde bu oran yüzde 17 bandına düşerek ortalamanın altına inmiştir.

Tablo 54. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Genel Sekreter Yardımcıları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Genel Sekreter Yardımcıları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	17	31	48
	%	35,4	64,6	100,0
1985-2005	Sayı	9	44	53
	%	17,0	83,0	100,0
2006-2020	Sayı	21	97	118
	%	17,8	82,2	100,0
Toplam	Sayı	47	172	219
	%	21,4	78,6	100,0

Daire Başkanlıkları

Türkiye Yükseköğretim Sistemi içinde üniversitenin yönetiminde üniversite bürokrasisinin en yoğun olduğu idari birim daire başkanlıklarıdır. Akademik işler, bilgi işlem, mali işler, öğrenci işleri, kütüphane, sağlık ve sosyal işler, kültür işleri, yurtlar ve diğer daire başkanlıkları üniversitelerin akademik yönetsel kadrolarının aldıkları kararların uygulama yeridir. Bu en emek yoğun idari birimlerdir. Üniversitelerde görev yapan daire başkanlarının dağılımına bakıldığında (Tablo 55), kadınların oranının yaklaşık yüzde 23, erkeklerin oranının yüzde 77

düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu oran, üniversitelerin karar alıcı yönetsel kadrolarında son derecede düşük olan kadın temsilinin, emek yoğun kadrolarda görece artmış olduğunu göstermektedir.

Tablo 55. Daire Başkanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet (Daire Başkanları)	Frekans	Geçerli Yüzde
Kadın	301	22,6
Erkek	1027	77,4
Bilgi yok	264	
Toplam	1592	100,0

Üniversitelerdeki daire başkanlıklarını daha ayrıntılı incelediğimizde, hem sayısal hem de çeşitlilik olarak farklılıklar gösterdiği görülmektedir. KKTC dahil 218 üniversitenin dahil olduğu taramada 100 ve üzerinde kişinin görev aldığı daire başkanlıklarını, her iki üniversitenin birinde yer aldığı düşünülerek, üniversite organizasyonunda asıl daire başkanlığı nitelendirilmesi mümkün olabilir. Bu daire başkanlıkları Bilgi İşlem, İdari ve Mali İşler, İnsan Kaynakları, İnşaat, Kalite ve Stratejik Planlama, Kütüphane ve Dokümantasyon, Öğrenci İşleri, Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlıklarıdır. Araştırma Proje Geliştirme ve Teknoloji Transferi (n=2), Eğitim Planlama ve Yürütme (n=2), Destek Hizmetleri Daire (n=11), Hukuk Müşavirliği (n=17), Basın ve Halkla İlişkiler (n=39), Uluslararası İlişkiler (n=8) daire başkanlıklarının ise üniversitelerdeki yaygınlığı daha düşüktür.

Bu çerçevede Tablo 56 incelendiğinde; daire başkanlıklarının tümünde kadınların temsil oranı olan yüzde 23'ün üzerinde olan ve asıl daire başkanlığı niteliğinde üç alan vardır. Öğrenci İşleri (%38), İnsan Kaynakları (%32) ve Kütüphane ve Dokümantasyon (%32) daire başkanlıklarında kadınların temsili 30'ları geçerken; İdari ve Mali İşler (%22), Sağlık, Kültür ve Spor (%19), Kalite ve Stratejik Planlama (%14), İnşaat (%7), Bilgi İşlem (%4), daire başkanlıklarında genel ortalama olan yüzde 22 ve altındadır. Asıl daire başkanlığı kapsamında olmayan Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı'nda kadınların temsili oransal olarak 75'i gösterse de bu daire başkanlığı 218 üniversitenin sadece sekizinde bulunmaktadır. Asıl daire başkanlarının cinsiyet temelindeki ayrımında, cinsiyet rejimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine atanan beklentilerin izi açıkça belirmektedir. Bilgi İşlem, İnşaat gibi "teknik" alanlarda erkeklerin temsili yüzde 90'ın üzerindeyken, kadınlar Öğrenci İşleri ve Kütüphane ve Dokümantasyon gibi "derleyici ve düzenleyici" alanlarda yüzde 30'un üzerindeki temsiliyetleri yakalayabilmektedir.

Tablo 56. Daire Başkanlıkları ve Cinsiyet (Daire Başkanları) Çapraz Tablosu

Daire Başkanlıkları	Cinsiyet (Daire Başkanları)		
	Kadın	Erkek	Toplam
Bilgi İşlem Daire Başkanlığı	6	156	162
%	3,7	96,3	100

İnşaat	10	125	135
%	7,4	92,6	100
Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı	1	10	11
%	9,1	90,9	100
Kalite ve Stratejik Planlama Daire Başkanlığı	18	107	125
%	14,4	85,6	100
Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı	30	123	154
%	19,5	80,5	100
İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı	41	143	184
%	22,3	77,7	100
Hukuk Müşavirliği	5	12	17
%	29,4	70,6	100
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı	49	106	155
%	31,6	68,4	100
İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı	53	111	164
%	32,3	67,7	100
Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı	14	25	39
%	35,9	64,1	100
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı	65	106	171
%	38	62	100
Araştırma Proje Geliştirme ve Teknoloji Transferi Daire Başkanlığı	1	1	2
%	50	50	100
Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı	6	2	8
%	75	25	100
Eğitim Planlama ve Yürütme Daire Başkanlığı	2	0	2
%	100	0	100
Toplam	301	1027	1328
%	22,6	77,4	100

Kamu üniversitelerinde görev yapan 940 daire başkanının sadece yüzde 15'i kadınlardan oluşmaktadır (Tablo 57). Vakıf üniversitelerinde ise 388 daire başkanı vardır ve bunların yüzde 40'ı kadındır. Dolayısıyla kadınlar bu idari pozisyonda cinsiyet eşitliğinin temsili açısından bir eşik olarak varsayabileceğimiz yüzde 40 bandını vakıf üniversitelerinde yakalamıştır.

Tablo 57. Üniversitenin Türü ve Cinsiyet (Daire Başkanları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Türü		Cinsiyet (Daire Başkanları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kamu	Sayı	45	795	940
	%	15,4	84,6	100,0
Vakıf	Sayı	156	232	388
	%	40,2	59,8	100,0
Toplam	Sayı	301	1027	1328
	%	22,7	77,3	100,0

Tablo 58’de, KKTC ve Türkiye’deki dağılımda, KKTC’de kadınların daire başkanlığı görevinde daha güçlü temsil edildiği görülmektedir. KKTC’de daire başkanlarının yüzde 41’i kadındır ve bu oran Türkiye genel ortalamasının neredeyse iki katına yaklaşmaktadır.

Tablo 58. Cinsiyet (Daire Başkanları) ve Üniversitenin Yer Aldığı Ülke Çapraz Tablosu

Üniversitenin Yer Aldığı Ülke		Cinsiyet (Daire Başkanları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
KKTC	Sayı	23	33	56
	%	41,0	58,9	100,00
Türkiye	Sayı	278	994	1272
	%	21,9	78,1	100,00
Toplam	Sayı	301	1027	1328
	%	22,7	77,3	100,00

Kadın daire başkanlarının, üniversitelerin kuruluş dönemlerine göre en yüksek temsil edildiği grup (%29) 1985-2005 döneminde kurulmuş üniversitelerdir. İlk dönemde kurulan üniversitelerdeki kadın temsili ortalama ile aynı düzeyde, son dönemde kurulan üniversitelerde ise ortalamanın altında kalmaktadır (Tablo 59).

Tablo 59. Üniversitenin Kuruluş Dönemi ve Cinsiyet (Daire Başkanları) Çapraz Tablosu

Üniversitenin Kuruluş Dönemi		Cinsiyet (Daire Başkanları)		
		Kadın	Erkek	Toplam
1933-1984	Sayı	42	142	184
	%	22,8	77,2	100,0
1985-2005	Sayı	90	218	308
	%	29,2	70,8	100,0
2006-2020	Sayı	169	667	836
	%	20,2	79,8	100,0
Toplam	Sayı	301	1027	1328
	%	22,7	77,3	100,0

Akademik ve İdari Yönetim Kadrolarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi

Üniversitelerdeki yönetsel kademelerde her bir pozisyon için ayrı ayrı sunduğumuz verileri bu bölümde bütün olarak ele almaya ve karşılaştırmalı bir değerlendirme yapmaya çalışacağız. Aşağıda yer alan çapraz tablo (Tablo 60) her bir kademe için kadın temsiliyet oranının artışı paralelinde yeniden sıralanmıştır. Üniversitelerin rektörlükten bölüm başkan yardımcılığına uzanan akademik yönetsel hiyerarşisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bu hiyerarşi ile uyumlu bir biçimde açıldığı görülmektedir. Bu genellemeyi açıkça bozan tek pozisyon meslek yüksek okulu müdürleridir. Fakülte dekan yardımcılığı ile genel sekreter yardımcılıkları pozisyonlarının ise organizasyon şeması açısından hiyerarşinin daha altına doğru düşmesi dikkat çekicidir. Kadınların bu pozisyonlarda daha yüksek temsiliyete kavuşması, kadınlara düşen “yardımcılık” rolünü ön plana çıkarmaktadır. Böylelikle yönetsel hiyerarşinin üst basamakları ile kadınların temsil oranı arasındaki farkın nasıl açıldığı aslında daha da belirginleşmektedir.

Rektörlüklerde yüzde 8’i bulmayan kadın temsili, rektör yardımcılığı ve genel sekreterlerde yüzde 11, meslek yüksek okulu müdürlüğünde yüzde 18, fakülte dekanı ve genel sekreter yardımcılıklarında yüzde 21, daire başkanlığı ve enstitü müdürlüklerinde yüzde 26, merkez müdürlüğü ve bölüm başkanlıklarında yaklaşık yüzde 31-32 ve dekan yardımcılıklarında yüzde 35 ve bölüm başkan yardımcılıklarında yüzde 39 düzeyindedir. Araştırma kapsamına dahil olan hiçbir yönetsel kategoride kadınlar yüzde 40 eşliğini aşamamaktadır.

Tablo 60. Üniversitelerin Yönetsel Kademeleri ve Cinsiyet Çapraz Tablosu

Üniversitelerin Yönetsel Kademeleri		Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
Rektör	Sayı	18	198
	%	8,40	91,60
Rektör Yardımcılar	Sayı	51	413
	%	11,00	89,00
Genel Sekreter	Sayı	21	170
	%	11,00	89,00
Meslek Yüksek Okulu Müdürleri	Sayı	180	837
	%	17,70	82,30
Fakülte Dekanları	Sayı	379	1429
	%	20,90	79,10
Genel Sekreter Yardımcıları	Sayı	47	172
	%	21,50	78,50
Daire Başkanları	Sayı	301	1027
	%	22,60	77,40
Enstitü Müdürleri	Sayı	143	406
	%	26,00	74,00
Merkez Müdürleri	Sayı	438	990

	%	30,70	69,30
Bölüm Başkanları	Sayı	1990	4161
	%	32,40	67,60
Fakülte Dekan Yardımcıları	Sayı	946	1708
	%	35,70	64,30
Bölüm Başkan Yardımcıları	Sayı	1328	2059
	%	39,20	60,80

Yönetmelik kademelerin cinsiyet temelinde dağılımında üniversite türlerinin kadınların temsilinde değişiklik yaratan bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Tüm kademeler için üniversitenin kamu ya da vakıf üniversitesi olma niteliğine göre cinsiyet dağılımını gösteren çapraz tablolarda vakıf üniversitelerinin kadın temsilindeki ortalamaı yükselttiği görülmektedir. Ancak yönetmelik basamakların en tepesinde vakıf üniversitelerinde de kadınlara ayrılan yer çok sınırlıdır. Üniversitelerin yönetim kademelerinde, TBMM’deki kadın oranından (%17) bile geri olan, kadınların temsiliyetinin 15’i bulmadığı görevler üniversite türleri bazında Tablo 61’de sergilenmiştir. Hem vakıf hem de kamu üniversitelerindeki rektörler, kamu üniversitelerindeki rektör yardımcıları, genel sekreterler, daire başkanları ve meslek yüksek okulu müdürleri arasında kadınların temsili yüzde 20 ve altında kalır. Kadınların yüzde 40 eşliğini geçtiği pozisyonlar vakıf üniversitelerindeki daire başkanlıkları, merkez müdürleri ve bölüm başkanlıklarıdır. Yüzde 50’yi aşarak erkeklerden daha fazla yer aldıkları iki pozisyon ise; vakıf üniversitelerindeki dekan yardımcılıkları ve bölüm başkan yardımcılıklarıdır. Bu sonuç ise yeniden bizi kadınlara yüklenen “yardımcılık” rolüne götürmektedir (Grafik 3).

Tablo 61. Üniversitelerin Yönetmelik Kademeleri Üniversite Türü ve Cinsiyet Üçlü Çapraz Tablosu

Üniversitelerin Yönetmelik Kademeleri	Üniversite Türü	Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Toplam
Rektör	Kamu	7	121	128
	%	5,5	94,5	100,0
	Vakıf	11	77	88
	%	12,5	87,5	100,0
Rektör Yardımcıları	Kamu	23	302	325
	%	7,1	92,9	100,0
	Vakıf	28	111	139
	%	20,1	79,8	100,0
Genel Sekreter	Kamu	7	117	124
	%	5,6	94,4	100,0
	Vakıf	14	53	67
	%	20,9	79,1	100,0
Genel Sekreter Yardımcıları	Kamu	25	128	153
	%	16,3	83,7	100,0
	Vakıf	22	44	66
	%	33,3	66,7	100,0
Daire Başkanlıkları	Kamu	45	795	940
	%	15,4	84,6	100,0
	Vakıf	156	232	388

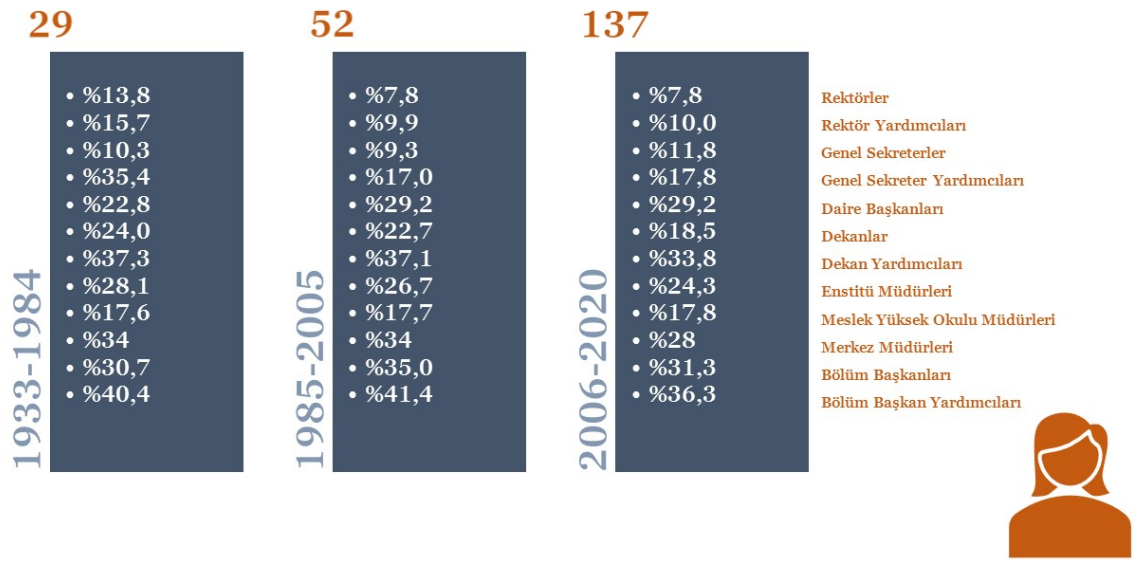
	%	40,2	59,8	100,0
Dekanlar	Kamu	225	1099	1324
	%	17,0	83,0	100,0
	Vakıf	154	330	484
	%	31,8	68,2	100,0
Dekan Yardımcıları	Kamu	693		2181
	%	31,8	68,2	100,0
	Vakıf	253	220	473
	%	53,5	46,5	100,0
Enstitü Müdürleri	Kamu	97	325	422
	%	23,0	77,0	100,0
	Vakıf	46	81	127
	%	36,2	63,8	100,0
Meslek Yüksek Okulu Müdürleri	Kamu	134	750	884
	%	15,2	84,8	100,0
	Vakıf	46	87	133
	%	34,6	65,4	100,0
Merkez Müdürleri	Kamu	282	760	1042
	%	27,1	72,9	100,0
	Vakıf	156	230	386
	%	40,4	59,6	100,0
Bölüm Başkanları	Kamu	1310	3330	4640
	%	28,2	71,8	100,0
	Vakıf	680	831	1511
	%	45,0	55,0	100,0
Bölüm Başkan Yardımcıları	Kamu	1189	1958	3147
	%	37,8	62,2	100,0
	Vakıf	139	101	240
	%	57,9	42,1	100,0

Grafik 3. Üniversite Türüne Göre Üniversitelerin Yönetsel Kademeleri ve Kadın Temsil Oranı

Rapora analiz aşamasında dahil edilen üniversite kuruluş yılı verileri ve üniversitelerin kuruluş dönemlerine göre kategorilenmesi temelinde sadece kadın yöneticilerin temsil oranını gösteren grafikte (Grafik 4) köklü/eski üniversitelerin kadınlara daha fazla yer açtığı görülmektedir. 1933-1984 arasında kurulan, Bilkent Üniversitesi haricinde, tümü kamu üniversitesi olan ve büyükşehirlerde konumlanmış 29 üniversitede kadın temsili oransal olarak hemen her yönetsel kademede daha fazladır.

Grafik 4. Kuruluş Dönemine Göre Üniversitelerin Yönetsel Kademeleri ve Kadın Temsil Oranı

SONUÇ

2015'de yayımlanan "Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi", 2019 yılında YÖK'ün resmi web sitesinden kaldırılmıştır. Yükseköğretim Kurulunun bütün bileşenlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hareket edeceğini taahhüt eden belgede "yöneticilerin, akademik ve idari personelin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin eğitimler almalarını sağlayıcı çalışmalarını teşvik etmek ve karar mekanizmalarına atamalarda toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmek" gibi maddeler yer alır. Yükseköğrenim sisteminde kadınların güçlendirilmesi, eşitliğin sağlanması için bu nevi belge ve beyanların merkezi ve yapısal olarak dolaşıma girmesi önem taşısa da bir anda türeyen kadın merkezleri örneğindeki gibi bir balon gibi şişen ancak dönüştürücü etkisi olmayan kararlarla/uygulamalarla da karşılık bulabilir.

Yükseköğrenimde cinsiyet ayrımcılığını kaldırmaya, eşitliğin ve çeşitliliğin artmasına yönelik politikalarda kadın merkezleri gibi üniversite içerisinde geliştirilen somut öneri ve politikalardan verilebilecek örnekler ise hala geçerliliğini korumaktadır. Türkiye ve dünyanın farklı ülkelerindeki üniversiteler arasında "Cinsiyet Eşitliği Stratejisi ve Eylem Planı" uygulamaları orta vadede üniversitelerdeki cinsiyet eşitliğine katkıda bulunduğu ölçülmüştür (Times Higher Education, 2020). Ankara Üniversitesi (2014) "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı'nda (TOCEP)" belirtildiği gibi; cinsiyet eşitliği adına fakültelerin, bölümlerin ve anabilim dallarının özgül gereksinimlerini saptayarak öneriler geliştirmek, bu doğrultuda yapılan iyileştirmeleri izleyerek üniversite kamuoyuna duyurmak, kadın öğretim elemanlarının yönetsel konumlarda istihdamını desteklemeye odaklı bir yönetici geliştirme programı hazırlamak ve yönetsel pozisyonlar için kadınlara pozitif ayrımcılık uygulamak; kadınların önüne akademik yaşamda çıkan çeşitli engellerle baş edebilmelerinin yollarını göstermek; üniversitenin yönetsel politikalarına nasıl ve hangi katkılarla dahil olacaklarına ilişkin danışmanlık sağlamak; boşalan yönetici konumlarıyla ilgili bilgiyi dolaşıma sokarak, kadın öğretim elemanlarını haberdar etmek somut olarak üniversitelerin atabileceği adımlardır. Kadın akademisyenler açısından kadına yüklenen yaşlı ve çocuklara dair bakım yükümlülüklerinin, diğer alanlarda çalışan kadınlar gibi, sürekliliğini koruduğu ve çoğu kez kariyer ilerleyişinde erkeklerden farklı olarak kesintilere ve geri çekilmelere neden olduğu bilinmektedir. "Türkiye'de Yükseköğretim Kurumlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Mekanizmaları" (Göker ve Polatdemir, 2019) araştırmasında yer alan anlatılarda kadın akademisyenler bu yükümlülüklerin hem akademik ilerleyişlerindeki hem de karar mekanizmalarında kadınların nasıl ve neden yer alamadığını açıklamaktadırlar. Bu anlamda geçmişte emek mücadelesinin de konusu olan emzirme odası, kreş ve anaokulu gibi mekanizma ve mekanların varlığı kadınların kariyerleri açısından hala büyük önem taşımaktadır. Kadın liderliğinin nicel olarak artmasının kurumlarda dönüşümü nasıl ve ne yönde etkilediği tartışılmakta; bazı görüşler öncü roller yerine feminist yaklaşımın kurumlarda hakim kılınması gerektiğini savunmaktadır. Ancak üniversite

organizasyonu düşünülürken “senato” gibi erkek ağırlıklı kurullarda birçok defa kadınların tavır, bakış ve tutumlarla engellendiği bilinir. Kadın rektörlerin yer aldığı üniversitelerde, iradi müdahalelerle, kadınların kendilerini daha rahat ifade edebildikleri çeşitli toplantı ve çalıştaylarda ifade edilmiştir (Dokuz Eylül Üniversitesi Kadın Hakları ve Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2015). Bu bağlamda karar alıcı mercilerde kadınların varlığının önemli etkilerinin olduğu gerçeği önemsenmeli ve arkasında durulmalıdır.

Çalışmamızda elde ettiğimiz veriler ışığında üniversitelerin yönetsel kademelerinde yer kalan kadınların varlığını güçlendirmek için şu pratik öneriler sunulabilir.

- Vakıf üniversitelerindeki kadın temsili birçok pozisyonda kamu üniversitelerinden fazladır. Ancak, Rektör, rektör yardımcıları ve genel sekreter gibi hiyerarşinin en üst basamaklarında vakıf üniversitelerindeki tablonun da yetersiz kaldığı akılda tutularak bu pozisyonlarda da kadınların temsilinin artırılması savunulmalıdır.
- Yönetsel kadrolarda bazı pozisyonların vakıf üniversiteleri dışında tutulduğunda, genel ortalamaları düşmekte, vakıf ve kamu üniversitelerinde kadın temsil oranı arasındaki fark da kimi durumlarda derinleşmektedir. Kamu üniversitelerinin akademik personelin toplamının yüzde 82’sini istihdam ettiği düşünülünce kamu üniversitelerindeki durumun vahameti daha fazla ortaya çıkmaktadır. Kamu üniversitelerinde ortalamanın altında kalan pozisyonlarda kadın sayısının artırılmasına yönelik özel çabalar geliştirilmelidir.
- Üniversitelerin kuruluş dönemleri, türleri ve bağlı oldukları kentlerin idari statüleri bir arada düşünülürken ;
- Kadınlar açısından bilhassa büyükşehirlerde konumlanan köklü üniversitelerin avantajlar barındırdığı belirgindir. Bu avantajlar belirlenerek, bu kurumlardaki iyi örneklerin ve deneyimlerin Anadolu’ya sıçraması teşvik edilmeli, güçlenmiş kadınların deneyimlerinin aktarımı sağlanmalıdır.
- 74 vakıf üniversitesinin sadece iki tanesi il statüsündeki kentlerdedir. Akademik personelin cinsiyet temelli dağılımında ise vakıf üniversitelerinde her akademik görev ve unvanında çalışan kadın sayısı kamuya göre daha fazladır. Kadınlara atanan diğer yaşam sorumlulukları, küçük kentlerdeki geleneksel baskının etkileri, çocuk-aile v.b. bağlılıkların kadınları akademik kariyer planlamalarında büyük kentlere yönlendirmesi gibi nedenler yeniden ortaya çıkmaktadır. Son 15 yılda kurulmuş olan 76 kamu üniversitesinin 42’sinin yani yüzde 50’sinden fazlasının il statüsündeki kentlerde yer aldığı düşünülünce, özellikle Anadolu’daki nispeten küçük kentlerdeki kamu üniversitelerine yönelik özel programlar ve uygulamalar geliştirilmelidir.

Yerel yönetimler ve diğer kent yöneticileri bu programlara katılarak yeni kentsel politikalar hedeflenmelidir.

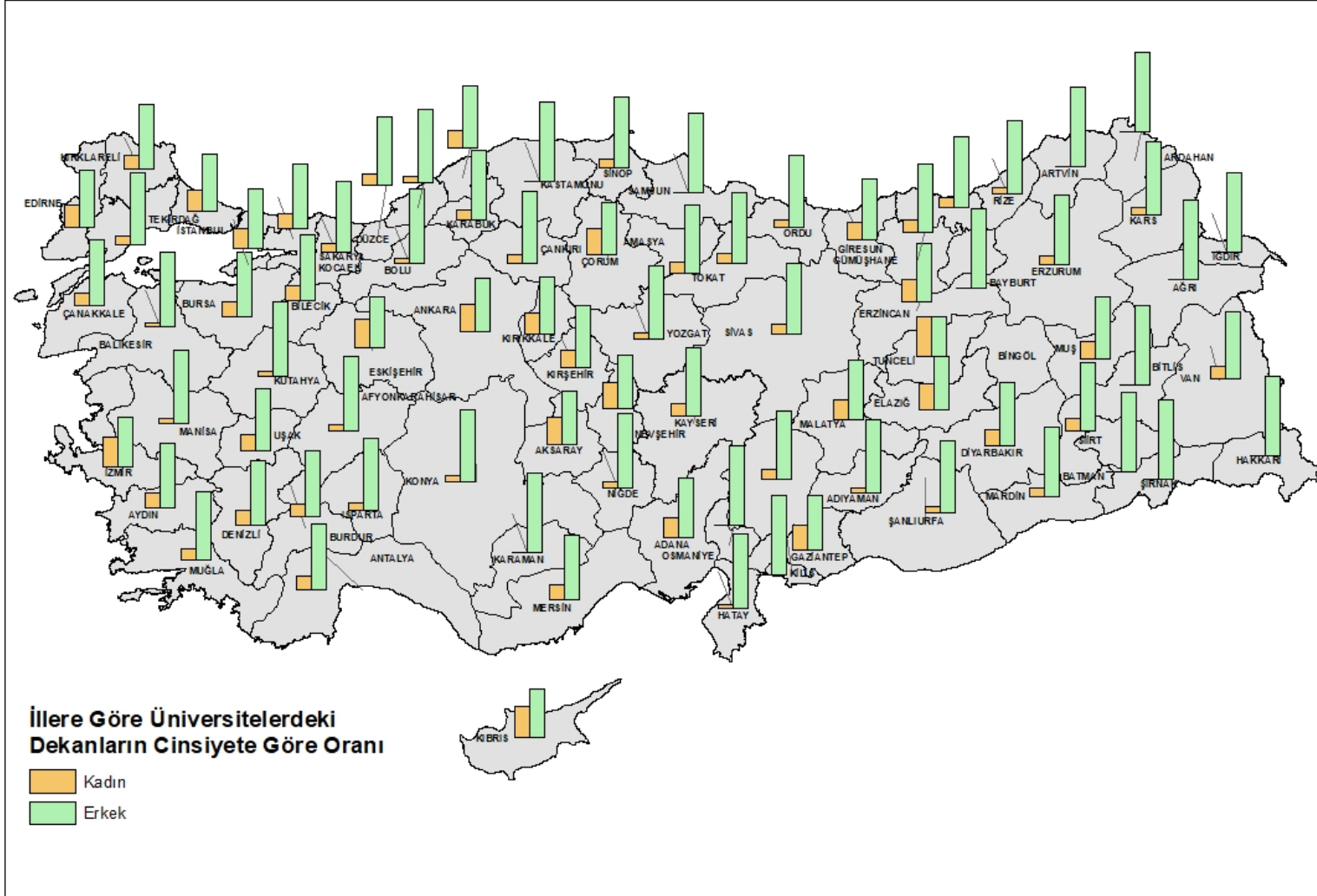
- Çalışma yaşamının diğer alanlarında olduğu gibi görev ve uzmanlaşma alanlarında “empatik, derleyici, düzenleyici” rollerin kadınlara atandığı, “sayısal, teknik ve para” ile ilişkili alanlar erkeklerle özdeşleştirilmiştir. Bu zinciri kırmak üzere kadınlar lehine iradi kararlar alınmalı, kadınların mühendislik, özellikle de geleceğin meslekleri olacağı öngörülen bilgisayar elektronik mühendisliği gibi, teknik alanlarda da kadınların eğitimi ve istihdamı teşvik edilmeli, öte yandan kadınlık rolüyle ilişkilendirilen işlerde istihdam beklentileri yıkılmalı ve yeniden cinsiyet eşitlikçi bir anlayışla inşa edilmelidir.
- Kadınlara verilen “yardımcılık” rolü red edilmelidir. Dekan yardımcılığı ve bölüm başkan yardımcılığı dağılımlarında beliren bu rolün değişimi sınırların aşılması açısından önem taşımaktadır.

Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından hazırlanan “Türkiye’de Yükseköğretimdeki Cinsiyet Eşit(siz)liği” isimli rapor 1984 - 2018 yılları arasındaki verilere dayanarak oluşturulmuştur. Çalışma yükseköğrenim camiasındaki cinsiyet eşitsizliğinin izini çeşitli değişkenler açısından sürerken, zaman içerisindeki değişime dair de veriler sunar. Son 30 yılda Türkiye akademisinde kadınlar lehine bir artış söz konusu olsa, bu artış mevcut eşitsizlikleri örtmeye yetmemiştir (Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2019). Çalışmamızın giriş kısmında yer aldığı gibi 2020 yılı verilerine göre Türkiye akademisinin yüzde 45’ini kadınlardan oluşmaktadır. Araştırma ve öğretim görevliliği gibi aşağıdan gelen kadrolarda kadınların varlığı yüzde 50’nin üzerine çıkmaktadır. Bu sayısal yoğunluk gelecekte kadınların yönetsel kademelerde yer alabileceğine dair bir garanti vermese de, aşağıdan gelebilecek basınca dair olumlu bir göstergedir denebilir.

KAYNAKÇA

- Ankara Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı. (2014, Aralık 02). *Ankara Üniversitesi Senatosunun 02/12/2014 tarih ve 3398 sayılı kararı*. Aralık 28, 2020 tarihinde <https://www.ankara.edu.tr/kurumsal/mevzuat/toplumsal-cinsiyet-esitligi-eylem-planı-tocep/> adresinden alındı
- Catalyst. (2020, Ocak 23). *Women in Academia: Quick Take*. Aralık 05, 2020 tarihinde Catalyst Web Sitesi: [https://www.catalyst.org/research/women-in-academia/#:~:text=While%20women%20represent%20just%20over,%25\)%20of%20Professors%20in%202018.&text=Women%20held%20over%20half%20\(57.0,lowest%20ranking%20positions%20in%20academia](https://www.catalyst.org/research/women-in-academia/#:~:text=While%20women%20represent%20just%20over,%25)%20of%20Professors%20in%202018.&text=Women%20held%20over%20half%20(57.0,lowest%20ranking%20positions%20in%20academia). adresinden alındı
- Dokuz Eylül Üniversitesi Kadın Hakları ve Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (2015). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite Çalıştayı*. Dokuz Eylül Üniversitesi Kadın Hakları ve Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi: <https://www.google.com/search?sxsrf=ALeKk01kEY4STDHBh638V-rjFKIsxZ4NIw%3A1611919162344&source=hp&ei=Ou8TYNK8EueCjLsP8s21kAI&q=TOPLUMSAL+C%4%BONS%C4%B0YET+E%5%9E%C4%B0TL%C4%B0%C4%9E%C4%B0NE+DUYARLI+%C3%9CN%C4%B0VERS%C4%B0TE+%C3%87ALI%C5%9ETAYI+TEMA+2&oq=> adresinden alındı
- Göker, Z. G., & Polatdemir, A. (2019). *Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Mekanizmaları: Bir Temel Değerlendirme Çalışması*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender) ve Research Worldwide İstanbul. Aralık 22, 2020 tarihinde https://sugender.sabanciuniv.edu/sites/sugender.sabanciuniv.edu/files/univ_toplumsal_cinsiyet_raporu_30nisan.pdf#page=39 adresinden alındı
- <https://istatistik.yok.gov.tr/>. (2019, 06 10). <https://www.yok.gov.tr/> adresinden alındı
- Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. (2019). *Türkiye’de Yükseköğretimdeki Cinsiyet Eşit(siz)liği*. İstanbul. Aralık 21, 2020 tarihinde <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/Turkiyede%20Yuksekogretimdeki%20Cinsiyet%20Esitsizligi.pdfhttps://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/Turkiyede%20Yuksekogretimdeki%20Cinsiyet%20Esitsizligi> adresinden alındı
- Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri 2*. (S. Özge, Çev.) İstanbul: Yayın Odası.
- The European University Institute. (2017, Ağustos 18). *Gender Comparisons*. The European University Institute Web Sitesi: <https://www.eui.eu/ProgrammesAndFellowships/AcademicCareersObservatory/CareerComparisons/GenderComparisons> adresinden alındı
- Times Higher Education. (2020, Nisan 22). *Top Universities for Tackling Gender Equality*. Aralık 23, 2020 tarihinde Times Higher Education Web Sitesi: <https://www.timeshighereducation.com/student/best-universities/top-universities-tackling-gender-equality?fbclid=IwAR1wiRYqScJLbf17cXIRQP4NKYZfb7F0177gHOCKetrUtacpizNpFsl2UJw> adresinden alındı

Şekil 4. Türkiye ve KKTC'de İllere Göre Kadın ve Erkek Dekanların Oranı

Şekil 5. Türkiye ve KKTC'de İllere Göre Kadın ve Erkek Dekan Yardımcılarının Oranı

